

תָּמֻז TAMUZ תְּשֻׁבָה
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Harpo Marx.
(K textu na stranách 16–19.)

ANTISEMITISMUS V ČR V ROCE 2021

Federace židovských obcí v ČR zaznamenala v roce 2021 celkem 1128 antisemitických incidentů. To je o 254 více než v roce 2020, kdy bylo zaznamenáno 874 incidentů, což představuje 29procentní nárůst.

Případy antisemitsky motivovaného násilí jsou v Česku stále ojedinělé, v roce 2021 byl zaznamenán jeden případ fyzického napadení. Ačkoli je v posledních čtyřech sledovaných obdobích zaregistrovaný počet protizidovsky zaměřených násilných činů nízký, je pravděpodobné, že skutečný počet podobných případů byl vyšší. Oběti či svědci projevů antisemitsky motivované předsudečné nenávisti se totiž mnohdy rozhodnou tyto činy nenahlásit příslušným orgánům nebo si z různých důvodů nepřejí sdělovat detaily svých negativních zkušeností.

V kategorii znehodnocení židovského majetku byly evidovány tři incidenty, dalších pět spadalo do kategorie vyhrožování násilným činem, obtěžování nebo urážky konkrétní osoby kvůli jejímu skutečnému či domnělému židovství. V těchto kategoriích byl počet zaznamenaných incidentů srovnatelný s předchozími roky.

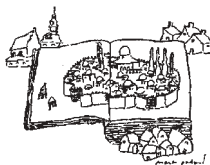
Drtivou většinu všech zaznamenaných antisemitických incidentů, celkem 98 procent, tvoří projevy nenávisti na internetu (články, příspěvky na sociálních sítích, anonymní komentáře a diskusní příspěvky). Tento nárůst výskytu souvisí s celkovou atmosférou ve společnosti, kterou stejně jako v roce 2020 významně ovlivňovala pandemie nemoci covid-19.

V souvislosti se vzplanutím izraelsko-palestinského konfliktu během operace Strážce zdí byl v květnu 2021 nejen v on-line prostředí patrný výrazně zvýšený počet reakcí a komentářů obsahově odpovídajících projevům tzv. nového antisemitismu.

Analýza dat za rok 2021 poukázala na znepokojivý trend kontinuálního nárůstu evidovaných projevů vyhrožování, schvalování, ospravedlňování fyzické agrese či vyzyvání k ní. Ačkoli se počet těchto incidentů stále pohybuje v řádu nižších desítek, jejich meziroční nárůst je skoro dvojnásobný.

Podobně jako v zahraničí, i v České republice byl v roce 2021 pozorován markantně vyšší počet antisemitických výpadků ze strany příznivců extrémní pravice. Vůbec poprvé počet takovýchto zaregistrovaných incidentů převýšil kategorii, do níž jsou zařazovány incidenty bez jasněho ideologického pozadí.

AKTUALITY

Virtuální prostředí a zejména sociální sítě nadále představují dominantní platformu, na níž ke zveřejňování a šíření projevů antisemitismu dochází prakticky denně. Antisemitismus v internetovém prostředí nelze podceňovat, analýza zahraničních násilných antisemitických útoků a profilů jejich pachatelů potvrzuje, že aktu násilí téměř vždy předchází radikalizace a nenávistné projevy ventilované na internetu.

Přes závažnost některých zjištění je nutné opět konstatovat, že Česká republika představuje pro židovskou komunitu bezpečnou zemi, zejména pak ve srovnání s jinými státy střední a západní Evropy.

Celá výroční zpráva je uveřejněna na webu Federace židovských obcí v ČR (www.fzo.cz). fžo

ZASEDÁNÍ AEPJ V HANNOVERU

Ve dnech 9.–12. června se v Hannoveru konalo valné shromáždění AEPJ – Evropské asociace pro zachování židovského kulturního dědictví. Asociace zastřešuje dva hlavní programy, Evropské cesty židovského kulturního dědictví a Evropský den židovské kultury, které jsou platformou pro rozvoj kulturních iniciativ a vzdělávacích programů.

Projekt byl v roce 2004 certifikován Radou Evropy, což je zárukou kvality, a Evropské cesty židovského kulturního dědictví se řadí k dalším evropským kulturním cestám, jako je např. pouť do Santiaga de Compostela (což byla vůbec první cesta), Mozartova cesta, Evropská cesta industriálního dědictví atd., které slouží ke kulturní turistice i studiu historie.

Federace je členem AEPJ se svým projektem deseti obnovených památek 10 hvězd. Valného shromáždění se zúčastnila manažerka projektu. Na programu jednání byly technické záležitosti – schvalo-

vání rozpočtu, úprava stanov atd., ale i prohlídka koncentračního tábora Bergen-Belsen, který leží necelou hodinu cesty od Hannoveru, i města Hannoveru, významné obchodní křižovatky, dnes známé především díky veletrhům. Město bylo během války ze 70 procent zničeno nálety, takže ze židovských památek se pranic nezachovalo, dnes na těchto místech stojí pouze památníky. ks

NOVÝ SVĚTOVÝ POŘÁDEK

Expozice *Nový světový pořádek* v Křížové chodbě pražského Karolina se koná u příležitosti letošního 80. výročí útoku na osobu zastupujícího říšského protektora. Zahrnuje audiovizuální projekce, fotografie, objekty či instalace a přibližuje záměry Heydrichem angažovaných odborníků – rasových poradců, kteří pracovali na definici parametrů ideálního prototypu člověka a koncepci nového uspořádání evropského jihovýchodu podle rasových principů. Výstavu pořádá Památník ticha ve spolupráci s Univerzitou Karlovou a dalšími institucemi. Vstup je zdarma.

Součástí výstavy je doprovodný program Vysílání stanice Bubny: moderované diskuse na téma starých i nových válek, války na Ukrajině či dezinformační propagandy. Debaty se zúčastnili mj. diplomat P. Kolář, novinář M. Kubal, P. Procházková, J. Spurný a J. Szántó. Všechny diskuse lze nalézt na iVysílání ČT. Výstava potrvá do konce srpna. pt

OBSAH

- Komentář k Tóře 4–5
Důležité je stvořit člověka – rozhovor se spisovatelem A. B. Jehošuou 6–7
Pripomienka Dávida Unreicha 8
Rabín Oplatka z Libně 9
Vysočina, Kaliště
 aneb *Do hospody vpadl meteorit* 10–12
Hatikva v Ledči nad Sázavou 13
Echod čili návrat k Bohu – k výročí spisovatele K. J. Hirsche 14–15
Negramotný génius – z knihy vzpomínek harfisty a komika Harpa Marxe 16–17, 19
Matana: Třicet let 18–19
História jedného cintorína 20
Izrael: V zrcadle roku 1939 21
Výběr z českých médií 22
Kalendárium 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Zaprvé chci poděkovat za tuto možnost obrátit se dnes v tomto formátu na obě komory Parlamentu České republiky a naprosto na všechny Čechy.

Chci poděkovat za vřelá slova, silná slova o podpoře našeho národa, mě osobně, našemu státu, která zde dnes zazněla, a za vřelost, s jakou přijímáte naše nuceně vysídlené osoby. Vážíme si toho, je to velmi historické. Jsem vám osobně vděčný za každého Ukrajince.

Premýšlel jsem, čím začít. Začnu slovy, která každý z vás přesně zná a která znají všichni Evropané, již si váží dějin a svobody na našem kontinentu: Jsme s vámi, buďte s námi!

Jsou to slova mimořádné váhy. Měla takovou váhu i v době, kdy zněla na vlnách Českého rozhlasu v roce 1968 a podporovala odpor. Mají mimořádný význam i teď, když při vzpomínce na ně mluvíme o těch, kteří bojovali za svobodu vašeho národa.

Ve skutečnosti však tato slova mají ještě jeden rozměr. Nyní, když ukrajinský národ bojuje za svobodu, proti nemilosrdné ruské invazi, můžeme říci, že právě takovými slovy se my Ukrajinci obracíme na všechny národy Evropy, na všechny národy demokratického světa.

Jsme s vámi, buďte s námi!

Klademe odpor proti tyranii, která se stejně jako v minulosti nechce zastavit pouze na Ukrajině. Považuje za svůj cíl všechny v Evropě, všechny ty, kteří žijí svobodně a vlastním životem. Rusko nezajímají jen naše města Mariupol, Severodoněck, Charkov, Oděsa a Kyjev. Ne. Jeho ambice směřují do obrovského prostoru od Varšavy po Sofii, od Prahy po Tallinn.

A stejně jako v minulosti je ruská invaze na Ukrajinu jen prvním krokem, který ruské vedení potřebuje, aby otevřelo cestu do jiných zemí, k ovládnutí jiných národů. Na rovinu to říkají nejen ruští státní propagandisté, ale i ruští představitelé. Dospěli už například i k tomu, že hrozí, že oficiálně zruší uznání nezávislosti pobaltských zemí. A co bude dál? Kdo bude další?

Když Ukrajina žádá evropské země o podporu, vycházíme právě z tohoto principu, právě z těch slov, která se stala jedním ze základních pilířů vašich dějin: Jsme s vámi, buďte s námi.

Ruské tanky, které útočí na města ukrajinského Donbasu, které se pokoušejí útočit na ukrajinský Charkov, Mykolaiv, Záporoží, musí být zastaveny a spále-

ny nebo vyhnány z území nezávislé Ukrajiny. Aby už nikdy nemohly přijet ani do Prahy, ani do Ostravy, ani do Brna, ani do Plzně, ani do Karlových Varů, ani do žádného jiného města našeho kontinentu. Právě na Ukrajině a právě teď se odehrává bitva o budoucnost Evropy.

Jsem velmi vděčný vašemu státu, vašemu lidu za velkorysou pomoc v tomto boji. Česká republika nám pomohla zbraněmi – velmi významně a okamžitě, když se to stalo nezbytným; děkuji vedení státu – i politicky. Můžete si být jisti,

Volodymyr Zelenskyj MILÝ ČESKÝ NÁRODE

že jste tím podpořili i sebe – svou vlastní svobodu, svůj vlastní život. A podpora musí pokračovat tak dlouho, jak to bude potřebné k vítězství. Přesně tak má tento střet skončit – vítězstvím.

A ať se někteří politici kdesi v některých státech bojí možnosti, že svoboda vyhraje a tyranie prohraje, mezi takovými politiky nejsou vaši vůdci. Český národ moc dobře ví, jak končí kompromisy na cizí účet a k čemu vedou ústupky tyranii, která navrhuje zabrat byt' jen část požadovaného území, aby předstírala, že agrese skončila. Kdo chce zabrat vše, nikdy se nespokojí s tím, že si vezme jen část. Vyzývám vás, abyste nadále společně s námi, bez přestání ani na okamžik, přesvědčovali o této prosté pravdě všechny, kteří se dosud neodvázali jasně zvolit stranu v tomto střetu, který trvá již 112. den.

Ukrajina musí mít vše pro vítězství. Moderní a dostatečně silné zbraně – o tom dnes mluvil premiér –, abychom získali převahu nad ruskou armádou. Finanční podporu, abychom měli zdroje proti Rusku, jehož rezervy a příjmy jsou stále značné. Za sto dní této války od 24. února jen na prodeji energetických zdrojů vydělalo Rusko už 93 miliard eur.

Ukrajina by také měla získat zásadní hodnotovou podporu, která konečně vyrazí z rukou Ruska jeho hlavní ideologickou zbraň, totiž tvrzení, že Evropa není schopna skutečného sjednocení a že Ukrajinu Evropa nepotřebuje.

Již brzy bychom měli dostat odpověď od Evropské unie, od všech členských zemí, na otázku ohledně postavení Ukrajiny. Udělit Ukrajině postavení kandidátské země právě teď znamená dokázat, že evropské sjednocení je skutečné a že evropské hodnoty skutečně fungují, a ne jen v určitých dokumentech jako krásná formalita.

Ruští vojáci si jasně uvědomují, že bojují právě proti evropským hodnotám, proti tomu, že jakýkoli svobodný národ Evropy, který sdílí společné evropské hodnoty, se může stát součástí evropského sjednocení. Právě to je ideologie ruských okupantů.

Znamená to, že posilovat evropské sjednocení a říci „ano“ Ukrajině je také obranou v této válce. Bude to další historický projev toho smyslu, který je obsažen ve slovech: Jsme s vámi, buďte s námi. [...]

Jsem vám vděčný za upřímnou a plnou podporu našich lidí, Ukrajinců, kteří jsou

nuceně dočasně vysídleni, našich migrantů. Poskytli jste útočiště našim lidem, kteří prchali před válkou. Tisíce lidí žijí ve vašich domovech, pomáhají jim vaše rodiny. Musíme udělat vše pro to, aby se každý z nich mohl vrátit domů na Ukrajinu.

Můžeme dojít – a určitě dojdeme – k tomu, že principiální dodržování pravidla „Jsme s vámi, buďte s námi!“ bude mít výsledek, který bude možné popsat jinými důležitými slovy, slovy Václava Havla: „Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí.“ Bohužel se to v dějinách Evropy často nepovedlo. Ale nyní, právě v roce 2022, právě na Ukrajině a – což je důležité – právě společně to můžeme zajistit tak silně, že plody našeho vítězství bude moci užívat ještě mnoho generací našich národů.

Děkuji vám! Ať žije Česko! Sláva Ukrajině!

(Prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenskyj promluvil od napadení své země ruskými vojenskými silami prostřednictvím videokonference v mnoha parlamentech, včetně amerického, britského, italského, německého či izraelského. Mírně zkrácený text projevu, který takto pronesl 15. 6. 2022 k oběma komorám Parlamentu České republiky, zde otiskujeme. Přítomní poslanci přijali jeho slova potleskem vestoje.)

Foto archiv.

BILEAMOVA RADA (Balak 4M 22,2)

Srovnáme-li pasáže proroctví zloducha Bileama, věnované v Tóře budoucnosti Izraele, s proroctvím Mošeho, vkládá Bůh Bileamovi do úst jednoznačné proroctví o konečném vítězství Izraele bez jediného náznaku kritiky, jíž naopak nešetří Moše. Přitom je zřejmé, že by svému lidu raději žehnal, než mu prorokoval zasloužené tresty, a Bileam by ten lid raději proklínal. Místo toho mu v protikladu se zájmem vyhovět přání moávského krále, aby ten lid proklel, žehná a oželi kvůli tomu slíbenou odměnu. K textům, které dávají jeho chování smysl, dospějeme až při líčení pozdějších událostí, ale v daném kontextu vyprávění jsme o Bileamově charakteru na vahách. Vždyť nejenže Bohu slíbí, že se bude striktně držet toho, co mu vloží do úst, ale předem Balaka upozorňuje, že tak učiní a své slovo dodrží. Tajemství jeho zdánlivé počestnosti lze odhalit až tehdy, když král pochopí jeho radu, k níž by jinak, bez znalosti toho, čím Izraeli žehná, nemohl Bileam dospět. Hledá v tom a také nalézá, v čem spočívá Boží požehnání tomuto národu a jeho síla, a ty se svou radou snaží podrýt. Z druhé strany jsou však proroctví z úst nepřítelů Izraele oslavou síly tohoto lidu a nezpochybnitelným ujištěním o jeho vítězství nad entropickými silami, které ovládají národy a lidskou kulturu. Aniž jsou si vědomy toho, že pracují na svém zániku, zneužívají požehnání proti jeho dárci. Pro lid Izraele jsou však naopak potvrzením jeho víry ve smysl stvoření a také útřap, které k tomuto cíli vedou.

PRVNÍ PROROCTVÍ: *Z aramejské země dal mne přivést Balak, moávský král, z pohoří Východu. Proklej mi Jaakova a přijď, Jisraeli, klň! Jak mám však proklít, koho Bůh neproklíná, a jak klnout tomu, komu Hospodin neklne? Když z vrcholku skal, z výšin na něj patřím, lid zřím odděleně sdlit, jenž s národy se nemísí! Kdo Jaakovův prach, sémě Jisraele, spočte? Kdybych tak mohl zemřít smrtí čestných a můj konec byl stejný jako jeho!*

Již z tohoto úvodu, v němž se mísí Bileamovy osobní zájmy s objektivní skutečností, vyplývá trojí. Síla Izraele spočívá v jeho kvalitativní oddělenosti, vědomí odměny spravedlivých a trestu hříšníků po smrti a vize nespočítatelnosti kvality Jaakovova potomstva. V Tóře tomu předcházejí Boží slova zaslíbení, daná praotcům, především prvnímu z nich, Avrahamovi.

DRUHÉ PROROCTVÍ: *Bůh není mužský, aby klamal, a není člověk, že by litoval, ne učinil, jak řekl, nestalo se tak, jak pravil!*

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc tamuz.*

On mne vzal, abych žehnal, a žehná-li, co proti tomu zmůžu? Nespatřil špatnost v Jaakovovi a v Jisraeli slabost neviděl, Hospodin, Bůh, je s ním, a má královskou přízeň! Bůh je vyvedl z Micrajim a je mu co rohy přimorožci! Není hadače v Jaakovovi a kouzle v Jisraeli není, včas řečeno je Jaakovovi a Jisraeli, co Bůh učinil! Ten lid jako lev se zvedne, a když se jednou zvedl, již se nepoloží, dokud kořist nepozře a ne vychlemtá padlých krev!

Bileam si je vědom, že na požehnání Izraeli nemůže nic změnit, a proto zaměřuje pozornost na jeho vítězství nad silami entropie, činné v rodině národů. Odhaluje tajemství síly lidu Izraele podobnými obrazy jako před svou smrtí Jaakov ve svém požehnání čtvrtému synu Jehudovi a Moše rabenu oběma kmenům Josefovým. *Jehuda trhal, jako lev se uložil, a kdo lva přinutí vstát, a že požehnání přijdou na Josefovou hlavu (...) z vůle v křoví sídlícího. Prvorozenému jeho býka, jemuž sláva patří, a jehož rohy rohy přimorožce jsou, jimi on (...) společně národy odstrká až k země končinám.*

TŘETÍ PROROCTVÍ: *Jak dobré jsou tvé stany, Jaakove, tvé příbytky, Jisraeli! Jako potoky založeny, jak zahrady u řeky, jako stany, které Hospodin roztáhl, jako cedry u živých vod! On ze svých věder zalévat je bude, jeho sémě hojností vod, jeho krále nad Agaga povýší a jeho říše vysoko se povznes! Bůh, jenž ho z Micrajim vyvedl, je mu za rohy přimorožce, národy stráví jeho soků, rozdrť jim kosti a šípy zpřeláme! Sklonil se, natáhl se jako lev, kdo přinutí lva se zvednout? Kdo tobě žehná, je požehnan, a proklet ten, kdo tebe prokleje!*

RADA: *„Poradím ti, co tento lid udělá tvému lidu na závěr dnů.“ A pronesl své přísloví a řekl: „Uvidím jej, ne však nyní, a pohlédnu naň, ne však zblízka! Z Jaakova hvězda vyšla, z Jisraele povstal kmen, jenž rozpolť skráně Moávu a ze Šetových synů střepy nadělá! Edom se stane jeho dědictvím, Seir majetkem svých soků, a Jisraeli případně vítězství! A kdyby se pod Jaakovem vzbouřil, ten i zbylé v městě vyhladí!“ A spatřiv Amaleka, pronesl své přísloví a pravil: „Amalek je hlavou pohanů, a nakonec zcela zanikne!“ A spatřiv Kaina, pronesl své přísloví a děl: „Zvolil jsi s mocnými své sídlo a na skále své hnízdo umístil. Přesto na Kaina čas zkázy přijde, Ašúr tě do zajetí odvede!“ A vynesl své přísloví a řekl: „Běda, komu dá Bůh přežít? Lodě ze Středomoří připlují a podrobí Ašúr; Evera podrobí a také on navěky zanikne!“*

Nakonec se Bileam vrací na úroveň Jaakovova požehnání, proročujícího příchod Mesiáše, syna Davidova, slibem, že *Jehudovi nebudou odňaty žezlo a soudcovská hůl mezi jeho nohama*. Přitom však zřetelně vidí zánik civilizace, z níž sám vzešel, včetně definitivního vítězství Izraele nad jeho materialistickým dvojčetem, jemuž i podle židovské proročké tradice patří vláda nad tímto světem až do příchodu Mesiáše z kmene Jehudova. S ním vezme za své militarismus Asýrie, čelné postavení Amaleka (Agaga) mezi národy a Kainovo přesvědčení, že když se v poušti připojí k Izraeli, získá podíl na nesmrtnosti. Bileam však ví, že jedině, co může zamezit nastolení vlády spravedlnosti a míru v jeho čase, je poškození obrazu Izraele, který mu dal spatřit Bůh, je entropie, pud k smrti a ke zlu. Poradí Balakovi, aby nezkušenému Izraeli mírumilovně nabídl *asimilaci* v dcerách svého lidu. Tak i sebe samého může ujistit, že Jehudu v plné síle může sice spatřit, ne však nyní, a pohlédnu naň, ne však zblízka. **EFRAIM K. SIDON**

CHAVER HA-BITCHON**Chukat (4M 19,1–22,1)**

Když Židé dorazili do Kadeše, zjistili, že nemají vodu. Mojžíš a Aron se odebrali do stanu setkání a Hospodin jim řekl, ať si vezmou hůl, promluví ke skále, a voda se objeví. Mojžíš však „zvedl ruku, a když dvakrát udeřil svou holí, vyšla hojnost vody a pila obec i jejich dobytek“ (4M 20,11). Tato chvíle ho připravila o možnost vstoupit do Zaslíbené země, neboť Bůh rozhodl: „Za to, že jste mi nevěřili a neposvětili jste mne před očima synů Jisraele, nepřivedete toto shromáždění do země, kterou jsem jim dal!“

Dříve jsem tuto záležitost komentoval tak, že Mojžíš se choval stejně jako před čtyřiceti lety, kdy mu Hospodin řekl, aby udeřil do skály na Chorevu (2M 17,6). Prokázal tím, že byl sice dobrým vůdcem pro lidi, kteří odešli z egyptského otroctví, ale už není stejně vhodným vůdcem pro jejich děti, které se narodily na svobodě.

Nyní bych se zaměřil na otázku, proč tentokrát neposlechl Hospodinův příkaz a rozčílil se. Odpověď stojí, ač velice nenápadně, přímo v textu: „A když synové Jisraele, celá ta obec, přišli prvního měsíce do pouště Cin a lid se usadil v Kadeši, zemřela tam Mirjam a byla tam pohřbena. Obec pak neměla vodu a sebrali se na Mošeho a na Aharona“ (4M 20,1–2).

Známa talmudická pasáž vysvětluje, že právě díky Mirjam měli předtím Židé studnu s vodou, která s nimi zázračně putovala pouští. Když Mirjam zemřela, voda zmizela. Událost však lze vysvětlit i bez zázraků. Byl to první Mojžíšův spor s lidmi poté, co Mirjam zemřela. Připomeňme si, co pro něj jeho starší sestra znamenala: poté, co se ho jako kojence ujala faraonova dcera, zařídila, aby se o něj starala vlastní matka. Bez Mirjam by Mojžíš nevěděl, kdo je a ke komu patří. Mirjam předzpěvovala ženám u Rákovského moře: i ona – stejně jako její bratři – měla schopnost vést lidi.

Jako všichni vůdci (a všichni lidé) potřeboval Mojžíš člověka, kterému se mohl svěřit, mluvit s ním zcela otevřeně; člověka, který by ho vždy podpořil a současně citlivě upozornil na možná pochybení. Zkrátka: důvěrného přítele, hebrejsky *chaver ha-bitchon*. Pečlivé čtení naší události napovídá, že právě Mirjam byla Mojžíšovi takovou oporou, zdrojem jeho vyrovnanosti. A že když zemřela, nedokázal řešit krize tak jako dříve.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách červenec 2022 tamuz/av 5782

Staronová synagoga

1. 7. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		<i>začátek šabatu 20.57 hodin</i>
2. 7. sobota	KORACH 4M 16,1–18,32 hf: 1S 11,14–12,22 <i>perek 4</i>	<i>konec šabatu 22.24 hodin</i>
8. 7. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		<i>začátek šabatu 20.54 hodin</i>
9. 7. sobota	CHUKAT 4M 19,1–22,1 hf: Sd 11,1–33 <i>perek 5</i>	<i>konec šabatu 22.19 hodin</i>
15. 7. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		<i>začátek šabatu 20.49 hodin</i>
16. 7. sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 <i>perek 6</i>	<i>konec šabatu 22.11 hodin</i>
17. 7. neděle	<i>posunutý půst 17. tamuz</i>	2.37–21.55 hodin
22. 7. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		<i>začátek šabatu 20.41 hodin</i>
23. 7. sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 <i>perek 1</i>	<i>konec šabatu 22.00 hodin</i>
29. 7. pátek	Roš chodeš av večerní modlitba	19.30 hodin
		<i>začátek šabatu 20.21 hodin</i>
30. 7. sobota	MATOT–MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 <i>perek 2</i>	<i>konec šabatu 21.48 hodin</i>

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

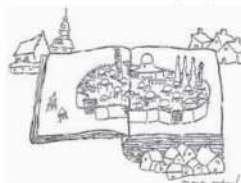
Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

Bejt Simcha

*Kabalat šabat každý pátek od 17 hodin (Praha 1, Maiselova 18, 3. patro),
nebo prostřednictvím on-line platformy Skype.*

Více informací na kehila@bejtsimcha.cz.

DŮLEŽITÉ JE STVOŘIT ČLOVĚKA

Rozhovor se spisovatelem Avrahemem B. Jehošou

Dne 14. června 2022 zemřel na rakovinu spisovatel AVRAHAM B. JEHOŠUA. Narodil se roku 1936 v Jeruzalémě, jak zdůrazňoval, po otcově straně jako již pátá generace v Izraeli. Spolu s Amosem Ozem či Davidem Grossmanem patří k nejvýznamnějším izraelským autorům. Napsal jedenáct románů, několik povídkových sbírek, esejí a divadelních her: Čeští čtenáři mohou znát jeho romány Milenec (1977), Molcho (1987), Pan Mani (1990) a Cesta na konec tisíciletí (1997), v nichž z různých perspektiv, různými a vždy inovativními autorskými postupy a prostřednictvím mistrně zpracovaných postav zachycoval izraelskou a židovskou zkušenost. Vždy tvrdil, že plnohodnotná židovská existence je možná jedině v Izraeli, život v diaspoře pokládal ze „útek před zodpovědností“. Jako profesor literatury přednášel na univerzitách v Haifě, Harvardu, Chicagu a Princetonu.

Na památku autora, jenž do Česka několikrát zavítal a s Prahou ho pojily i rodinné vazby, přetiskujeme rozhovor, který s ním přesně před 15 lety, v červenci 2007, vedla překladatelka všech jeho zmíněných do češtiny přeložených děl Magdaléna Jehličková (Křížová).

Pane Jehošuo, jste znám jako spisovatel sefardského původu, ale současně také jako „sabra“, rodilý Izraelec. Odkud vlastně pocházela vaše rodina?

Moji rodiče pocházeli každý z trochu jiného prostředí. Otec se narodil do rodiny jeruzalémských starousedlíků, takže z jeho strany patřím k páté generaci v Izraeli. Byla to tradiční sefardská rodina, dědeček byl rabin a předsedal rabínskému soudu. Řekl bych, že v téhle větvi rodiny bylo něco typicky jeruzalémského. Naopak moje matka pocházela z Maroka a do Izraele se dostala vlastně náhodou – přistěhovala se sem v útlém věku se svým otcem, který propadl sionistické myšlence a se dvěma dcerami opustil celou svou rozvětvenou rodinu v Maroku. Když brzy nato zemřel, obě jeho dcery se provdaly za sefardské mladíky – a jedním z nich byl můj otec.

Byl jste vychováván v sefardské tradici?

Doma jsme sice dodržovali židovské zvyky a chodili jsme pravidelně do synagogy, nicméně nebyli jsme přísně orto-

doxní domácnost – nenosil jsem klobouk, rodiče mě posílali do sekulární školy. Židovskou tradici jsem tedy znal, ale spíše než k sefardskému židovství jsem byl vychováván k izraelství. Myslím, že to byla tak trochu zásluha mé matky, která se sefardským prostředím nikdy úplně nesplynula. Celá její rodina zůstala v Maroku, kontakty jsme moc nepřestovali, a tak hlavní identitou, k níž se

A. B. Jehošua podepisuje na festivalu Svět knihy překlady svých románů, 2018. Foto Pierre Peer Friedmann, makropulost.net.

hlásila, byla sionistická koncepce izraelského židovství.

Jak vzpomínáte na své dětství a mládí, na dobu studií? Jak jste prožíval politickou a historickou situaci těch let?

V době mého dětství – narodil jsem se v roce 1936 – byl Jeruzalém součástí britského mandátu. Prožívali jsme těžkou dobu, po mandátu vypukla válka za nezávislost, obléhání Jeruzaléma, otec byl raněn v boji, náš dům byl poničen explozí. Ale pak přišel optimismus padesátých let a izraelská identita se stala něčím jasným, získala hranice. Tohle mi vždycky přišlo důležité: dříve v dějinách byli Židé rozptýleni, neměli žádné hranice, naopak byli spíše těmi, kdo všechny hranice prostupoval. Sionismus ale vyhlásil, že Židé mají mít svoje hranice, uvnitř nichž budou žít, které budou bránit. A tak tomu také bylo – od roku 1948, kdy byl založen stát, až do roku 1967 měl Izrael zřetelné a jednoznačné hranice, což napomohlo vybudování izraelské identity. Po šestidenní válce se území Izraele sice rozšířilo, ale hranice státu se opět staly něčím nejasným, a to trvá dodnes: dokáže někdo bez váhání nakreslit obrys Státu Izrael?

Dotkli jsme se tématu židovské a izraelské identity. Vy jste vyslovil poněkud kontroverzní názor, který svého času vyvolal bouřlivou diskusi: tvrdil jste, že pouze izraelská identita je plnou verzí identity židovské. Mohl byste tento svůj postoj nějak vysvětlit?

Tímto vyjádřením jsem mířil na skutečnost, že všechno, co se v Izraeli děje, je židovskou záležitostí a Židé žijící mimo Izrael se zabývají jen malou částí všeho toho dění. My v Izraeli musíme řešit spoustu problémů, spočívá na nás tíha morálního rozhodnutí. Máme dát peníze, dejme

tomu, na výstavbu kulturního střediska, nebo na koupi vojenského letadla? Když chytíme teroristu, máme právo ho mučit, abychom od něj získali informace o dalších nebezpečích? Teď, když se zhoršila bezpečnostní situace poblíž Gazy, řešíme problém, zdali na ni smíme zaútočit i s rizikem, že ublížíme civilistům. Jsou tu tisíce otázek, politických,

ekonomických, ekologických, a všechny se týkají židovské existence. A každé naše rozhodnutí bude formovat naši identitu. Židé spravují svůj stát, vládnou si sami – to je obrovský posun v identitě našeho národa, posun k situaci, která tu nebyla dva tisíce let.

Izraelská společnost je ale současně velmi nesourodým, pestrým celkem. Nemáte někdy obavy z konfliktů, které mohou vskrytu vřít mezi jednotlivými skupinami?

Pluralita izraelské společnosti je především věcí základní a přirozenou: Židé do Izraele přišli a stále přicházejí z různých koutů světa a z různých kultur. Objevují se tu samozřejmě nejrůznější třecí plochy, mezi Orientalci a Aškenázy, mezi Židy zbožnými a sekulárními, a to nemluvím o sociálních napětích. Ale podstatné je, že máme všichni společného nepřítele, a proto nemohou tyto vnitřní konflikty přerůst ve skutečnou občanskou válku – bojujeme s nepřítelem, který nás chce zničit všechny, ne jenom část. A tak se za sto dvacet let sionismu až na výjimky nestalo, že by Židé zabíjeli jiné Židy kvůli ideologickým důvodům.

Existuje tu ovšem jeden základní střet, který tu byl odjakživa, a tím je střet mezi náboženskou a národnostní koncepcí židovství. Zatímco první proud hlásá, že „není Izraele mimo Tóru“, sekulární pojetí zdůrazňuje Židy jako národ, který ustanovuje svá rozhodnutí na základě konsenzu a podle demokratických pravidel. Tenhle hluboce zakořeněný konflikt může vypuknout třeba ve chvíli, kdy budeme muset odevzdat okupovaná území a vystěhovat osadníky. Jak to nakonec dopadne, to záleží jen na nás, to my se musíme rozhodnout – a to je opět něco, na čem nebudou participovat Židé z diaspory, ale pouze izraelští Židé skrze demokraticky ustanovená politická rozhodnutí.

Vy sám jste častokrát vstupoval do politických debat, zvláště v souvislosti s problematikou izraelsko-palestinských vztahů. Jaká je podle vás společenská úloha spisovatelů? Mohou vůbec, či dokonce mají nějak ovlivňovat veřejné mínění?

Domnívám se, že tahle angažovanost je něčím přirozeným pro spisovatele vůbec. Od spisovatele se nepožaduje jen to, aby nám vyprávěl krásný příběh, ale také aby vyslovil morální soud. Na rozdíl od jiných umělců – hudebníků, malířů, tanečníků – se totiž ve své tvorbě zabývá mezilidskými vztahy, tedy něčím, co hluboce zasahuje do etické oblasti, a tak není divu, že se po něm požaduje odpověď i na morální otázky týkající se státu. A co se týče vlivu na veřejné mínění – jistě nějaký existuje, ale není to vliv přímý. Spisovatel působí pouze na myšlení, na média; může projasnit uvažování lidí, dát jim lepší slova. Jeho působení se podobá kapce oleje na rozbouřených vlnách historie, která trochu uklidní hladinu, utiší bolesti.

Politika a politické problémy často výrazným způsobem vstupují i do života vašich hrdinů. Vnímáte politickou rovinu svých knih jako jejich zásadní součást?

První věc, kterou musí spisovatel udělat, je stvořit člověka, lidskou bytost, která má svou psychologickou stavbu, jejíž jednání je čtenáři pochopitelné. Když taková postava o něčem uvažuje, nikdy to není jednoznačné. Spisovatel musí cítit její duševní život, komplexnost života. To není jako psát článek či vystoupit v nějaké debatě, kdy máte povinnost říkat věci jasně a jednoznačně – tady naopak musím dát

své postavě všechny nuance. Když píšu postavy Arabů, musím je pojmout v jejich komplexnosti, nemůžu je idealizovat nebo na ně ukázat a říct: podívejte se na ty chudáky, jak trpí. Musí se tam dostat i jejich problémy, jejich lži, celá složitost jejich existence. To je velmi důležité – aby to, co píšete, nebyl pamflet.

Právě arabské postavy ve vašich knížkách se staly předmětem kritiky – Egar Keret prohlásil, že levicoví spisovatelé nemají právo hovořit za Arabů, jako by věděli přesně, co se v nich odehrává. To, že jim vkládáte do úst své myšlenky, znamená prý dokonce určitou povýšenost z vaší strany. Jak byste na takovou výtku reagoval?

Myslím si, že Keret se tady naprosto mylí. Spisovatel může zobrazit Araba zcela věrně, stejně jako může ztvárnit ženu, dítě, starého člověka, zkrátka kohokoli jiného, než je on sám. Záleží jen na schopnosti empatie. Například postava Naima v románu *Milenec*, kterou měl možná Keret na mysli, byla oblíbená i mezi Arabů samotnými, ztotožňovali se s ním. Navíc Naim není jen Arab, ale také mladý kluk, má určité názory, které s ním ostatní Arabové nemusejí sdílet. V knize vystupuje sám za sebe, nehovoří za všechny Arabů. Tvrdit, že nemám právo tuhle postavu napsat, by byl podobný nesmysl jako říct, že Shakespeare neměl právo napsat Shylocka, protože sám není Žid a Židům nemohl rozumět. Zaměřovat se jen na sebe, říkat stále jen já, já, já, to mi připadá trochu dětinské.

Zmínil jste se o reakcích arabských čtenářů – měl jste nějaké odezvy ze strany Palestinců na vaše knihy? Byly některé z nich přeloženy do arabštiny?

Něco málo z mých knih sice přeloženo bylo, ale musím s velikou lítostí říct, že dialog s Arabů vlastně neexistuje, určitě ne s Palestinci. U izraelských Arabů je situace trochu jiná, jsou s námi denně v kontaktu, znají nás. Ale popravdě řečeno, nemám vlastně představu o tom, kolik z nich čte izraelskou literární produkci. Zvláště v poslední době je ve vztazích mezi námi patrná určitá tíseň. Jako bychom všichni, my i oni, ztratili naději. Dříve jsme pěstovali styky, snažili jsme se o dialog, překládali jsme z arabské literatury. To všechno dneska vymírá, jako by už nikdo nevěřil, že to mezi námi může fungovat. Ostatně tohle všechno se odráží i v mých posledních románech.

Až dosud jsme ponechali trochu stranou vaši tvorbu. Jak byste vy sám charakterizoval to, co píšete?

Myslím, že jsem spisovatel, který rád píše pokaždé trochu jinak a trochu o něčem jiném. Začínal jsem s psaním povídek a kratších novel, později jsem zkusil metodu románů o mnoha hlasech – každá postava v nich vypráví svou část příběhu. Můj možná nejdůležitější román, *Pan Mani*, je postaven na pěti telefonických rozhovorech a je to vlastně historický román, který začíná v přítomnosti a končí minulostí. Napsal jsem i román o lásce, který se vyhýbá vši politice a ideologii – jmenuje se *Návrat z Indie*, nebo třeba příběh z konce prvního tisíciletí o cestě alžírského Žida do Francie k aškenázským rabinům, před nimiž chce obhájit své mnohoženství. Zkrátka těší mě měnit námět i formu. Jak už jsem řekl, důležitá je pro mě psychologie – možná bych se označil za realistického autora, ale s kapkou fantazie.

Mohl byste jmenovat nějaké spisovatele, kteří vaši tvorbu nejvíce ovlivnili, kterými se rád zabýváte, o nichž přednášíte na univerzitě?

Své přednášky na Univerzitě v Haifě jsem vždycky zaměřoval tematicky. Soustředil jsem se například na téma zápletky, na morální hledisko v románu, na téma psychologie postav – a to všechno jsem se snažil ilustrovat na velkých dílech světové literatury, kterých si vážím, na ruských klasicích, na autorech 20. století, jako byli Virginia Woolfová, Franz Kafka, Šmuel Josef Agnon. A kdybych měl říci, kdo z nich mě nejvíce tvůrčím způsobem ovlivnil, asi bych musel uvést čtyři jména: Faulkner, Kafka, Camus a Agnon.

A poslední otázka, při vaší návštěvě Prahy téměř povinná: jaký máte vztah k Česku?

Asi vás překvapím, ale tady je odpověď celkem jednoduchá. Dědeček mého dědečka, rabi Jicchak z Prahy, pocházel z Čech a do Izraele se přistěhoval v roce 1848. Byl to zřejmě původně rod křesťanských proselytů, příjmením se jmenovali Oplatkové. Po tomhle mém prapradědečkovi je dokonce v Jeruzalémě pojmenovaná jedna ulička. Byl to Aškenáz, ale vzal si v Izraeli sefardskou ženu. Takže jestli ve mně koluje kapka aškenázské krve, tak je právě odsud.

MAGDALÉNA JEHLÍČKOVÁ (KŘÍŽOVÁ)

PRIPOMIENKA DÁVIDA UNREICHA majstra Československa v grécko-rímskom zápase

Ku „kultovým“ bratislavským kaviarňam patrila počas takmer celého 20. storočia kaviareň a reštaurácia hotela

D. Unreich so šéfom bostonskej polície J. Timilty. Foto archiv.

pasníka v ringu a dvojjazyčným textom. Text informuje o židovskom zápasníkovi ťažkej váhy Dávidovi „Duffi“ Unreichovi (1907–1957), známemu aj pod menom Ben Shalom. V predvojnovom období bol v Bratislave známou osobnosťou a aj častým návštevníkom spomenutej kaviarne. Pochádzal z ortodoxnej židovskej rodiny, mal šesť bratov, všetci aktívne športovali. Dávid Unreich vynikal ako zápasník ťažkej váhy, okrem športovej šikovnosti mu napomáhali aj telesné dispozície – v dospelosti meral 188 cm a vážil okolo 120 kilogramov. Prvé tituly získal ako 22ročný, neskôr sa stal sedemnásobným amatérskym majstrom Československa v grécko-rímskom zápase a v roku 1935 židovským majstrom sveta v zápase na palestínskej makabiáde. O dva roky neskôr sa stal profesionálom a vyhral majstrovstvá Európy v Rige. Medzi rokmi 1938–1940 absolvoval v USA viac ako sto zápasov bez jedinej prehry.

Krym na rozhraní Štúrovej ulice a Šafárikovho námestia. Hotel Krym (pôvodne hotel Bláha) sa nachádzal v peknej neobarokovej budove z roku 1893, ktorej priečelie navrhol Alojz Rigele.

Štúrova ulica sa v povojnovom období postupne stávala „magickým centrom bratislavskej kultúry“ (citát Jána Štrassera). V jej okolí alebo priamo na nej mali svoje centrá viaceré vydavateľstvá a kultúrne inštitúcie, sídlila tu redakcia *Kultúrneho života*, *Slovenských pohľadov*, nakladateľstvo Pravda, Slovenský spisovateľ a mnoho iných. Okolie ponúkalo rôzne možnosti osvieženia, ale Krym sa vyprofiloval ako literárna kaviareň, miesto stretu redaktorov, spisovateľov, prekladateľov, režisérov, televíznych pracovníkov a tiež študentov blízkej Komenského Univerzity.

Sláva Krymu zapadla v priebehu deväťdesiatych rokov minulého storočia. V priestoroch s bohatou tradíciou sa dnes nachádza kaviareň Thema. Pred vchodom do Themy je osadená socha a informačná tabuľa s fotografiou zá-

Hotel Krym na rozhraní Štúrovej ulice a Šafárikovho námestia (pôvodne hotel Bláha). Foto J. F.

Z neovereného zdroja pochádza zvláštna historka (ktorú treba brať s rezervou) o pripravovanom zápase medzi

maďarskou a slovenskou zápasníckou reprezentáciou niekedy koncom roku 1938. Atmosféra v spoločnosti bola poznačená vášňami. Verejná mienka, v tom čase už silne ovplyvnená nacionalistickou propagandou HSLS, sa dožadovala víťazstva nad Maďarmi. Tesne pred nástupom na zápas došlo k indispozícii slovenského reprezentanta zo zdravotných dôvodov. Kontumácia neprichádzala do úvahy. Slovenská strana v „zúfalej situácii“ nahradila indisponovaného „árijského“ zápasníka Židom „Duffi“ Unreichom. Ten zápas nad Maďarom suverénne vyhral a následne ho nadšení Hlinkoví gardisti nosili na pleciach ulicami Bratislavy. Ak je na tej historke niečo pravdy (fyzická váha „Duffi“ Unreicha nie je jediný argument na jej spochybnenie), tak je isté, že toto nadšenie nemalo dlhé trvanie

Dávid Unreich bol spolu so zakladateľom bojového umenia krav maga Imrichom Lichtenfeldom (viď *Roš chodeš* 10/2007) organizátorom židovskej milície, ktorá zabraňovala terorizovaniu židovských obydľí v predvečer vzniku Slovenského štátu. Po 14. marci 1939 využil možnosti spojené s jeho športovou kariérou a ostal v Spojených štátoch, čo mu zachránilo život. Jeho rodičia a viacerí príbuz-

ní, ktorí ostali v Bratislave, sa stali obeťami holokaustu.

JARO FRANEK

RABÍN OPLATKA Z LIBNĚ

O prapraděvi spisovatele Avrahama B. Jehošuy

„Dědeček mého dědečka, rabi Jicchak z Prahy, pocházel z Čech a do Izraele se přistěhoval v roce 1848. Byl to zřejmě původně rod křesťanských proselytů, příjmením se jmenovali Oplatkové. Po tomhle mém prapraděděkovi je dokonce v Jeruzalémě pojmenovaná jedna ulička. Byl to Aškenáz, ale vzal si v Izraeli sefardskou ženu. Takže jestli ve mně koluje kapka aškenázské krve, tak je právě odsud,“ říká v rozhovoru spisovatel A. B. Jehošua.

Stopa rabína Oplatky z Prahy je v Jeruzalémě stále patrná. Byl totiž nejen rabín a učitel, člen rabínského soudu, ale také vynalézavý lékař a léčitel, muž, jenž se angažoval v úsilí pro zlepšení životních podmínek jeruzalémské židovské komunity. Pocházel z aškenázského prostředí, za manželku si vzal dceru sefardského rabína a sefardský způsob života do značné míry

křesťanských proselytů, o němž mluví spisovatel, je ale mylně tradovaný, jedná se o místní legendy z doby českožidovských asimilantů. Jicchak vystudoval ješivu v Prešporku (Bratislavě) u slovutného rabína Mošeho Schreibera (Chatama Sofera) a ten svého nadaného žáka přímo vyzval, aby odešel do Svaté země. Roku 1848 se Oplatka usadil v Jeruzalémě a Svaté město už nikdy neopustil.

Když přijel rabín Jicchak do Palestiny, ujala se ho rodina vrchního sefardského rabína Ajáže, Oplatka se posléze oženil s dcerou rabína vnuka Barucha. Rabín Jicchak začal mluvit ladino, přijal sefardské zvyky včetně stylu oblékání; patřil k několika z mála případů, kdy se z aškenázského rabína stal rabín sefardský. Získal lékařské znalosti a zabýval se léčitelstvím, v oboru měl značné úspěchy. Pacienty uzdravoval bylinami, léky i moderními postupy, například hypnózou.

Peníze, které mu posílali rodiče z Prahy, používal nejen pro sebe, ale i pro potřebné a pro rozvoj židovské komunity v Jeruzalémě. Ač přijal sefardský styl, stal se hlavou komunity, sdružující Židy z rakouské monarchie (české, moravské i maďarské), vedl její ješivu a nějaký čas byl i dajanem.

BATEJ MAHASE

Patřil též k iniciátorům velkorysého sociálního projektu, který vedla asociace Kolel Hod, sestávají z Židů, kteří přišli z Holandska a Německa (a snad i z německojazyčného prostředí rakouské monarchie). Když se roku 1857 naskytlá příležitost zakoupit pozemek v jihozápadní části židovské čtvrti ve Starém Městě, sdružení ho za peníze shromážděné od zahraničních dárců získalo a posléze tu na náměstí nechalo ve druhé polovině 19. století vybudovat moderní bytový

komplex Batej Mahase (Přístřeší pro potřebné). Výstavba pomohla zlepšit životní podmínky Židů ve Starém Městě, kteří trpěli přelidněností, ubohou hygienou i vysokými náklady od muslimských (i židovských) majitelů. Byty, v nichž mohli žít lidé tři roky

(a neplatili žádný nebo nízký nájem), byly prvním židovským „sídlíštěm“ ve Starém Městě. Vznikl i Sefardský dům s dvorovou a arkádami, určený pro studium a ubytování sirotků a vdov a roku 1871 byl díky podpoře barona Wolfa Rothschilda z Frankfurtu postaven dvoupatrový Rothschildův dům pro chudé jeruzalémské Židy (dnes v něm sídlí kanceláře).

Rabín Oplatka. Repro Wikipedia.

HROB, ULIČKA A LÉKÁRNY

Organizačně zřejmě velice zdatný rabín Jicchak Oplatka navíc vedl nemocnici Meira Rothschilda a chlapeckou náboženskou školu Doreš Cion. Pracoval jako jeruzalémský reprezentant britského finančníka a mecenáše Mosese Montefioreho, který podpořil první židovskou výstavbu mimo Staré Město, Miškenot Ša'ananim. Spory mezi aškenázskou a sefardskou a progresivnější a ultraortodoxní komunitou zasáhly i Oplatkovu činnost: odpůrci praktičtějšího stylu výuky (provzobovaného v učilištích podporovaných Montefiorem) neoficiálně vyhlásili Oplatkovi bojkot. Když zemřel, nastaly dohady, na jakém hřbitově ho uložit k poslednímu odpočinku. Nakonec byl pohřben vedle své ženy v sefardské části hřbitova na Olivové hoře. Roku 2015 byl hrob restaurován.

Oplatkova lékárna v centru Jeruzaléma. Foto archiv.

přijal. Nezapomeňme, že sefardská komunita udávala až do poloviny 19. století v židovském společenství v Palestině a Jeruzalémě tón, měla převahu v oblasti ekonomiky, v oblasti náboženské i sociální. Situace se postupně měnila, díky většímu počtu aškenázských Židů a podpoře západoevropských mecenášů. V osobní rovině díky lidem, jako byl rabín Oplatka, kteří se pohybovali v obou komunitách a snažili se o jejich spolupráci. Snaha o pochopení „nuancí“ lidí z odlišných prostředí v Izraeli se pak v budoucnu projeví i v díle Oplatkova prapravnuka, Avrahama B. Jehošuy.

Z LIBNĚ DO JERUZALÉMA

Rabín Jicchak Oplatka (psáno též Woplatka) se narodil roku 1819 v pražské Libni v rodině obchodníka s látkami. Údaj o rodu

Jeruzalémská ulička rabí Jicchaka z Prahy.

Kromě hrobu připomíná rabína Jicchaka jeruzalémská ulička a síť lékáren Oplatka, již jako jeden z prvních moderních obchodů svého druhu založil roku 1917 jeho vnuk Eliezer. Oplatkovu lékárnu naleznete např. v centru Jeruzaléma na ulici Jaffa číslo 110.

(am)

VYSOČINA, KALIŠTĚ

aneb *Do hospody u silnice vpadl hořící meteorit*

Meine Zeit wird kommen

Místo děje: Vysočina, Kaliště, podlouhlý zájezdni hostinec č. p. 9, přilepený k prudké zatáčce cesty, vedoucí z Humpolce do Zahrádky a do Ledče.

Obraz I.

Tricetiletý Bernard Mahler z Kališť, syn majitele vinopalny a učenec na šejstroku, který rozváží koňským povozem po Vysočině kořalku (ročně kolem 90 hl 25procentní) a učí se přitom na kozlíku cizí jazyky. Cesty vedou alejemi i do Ledče nad Sázavou, kde se seznamuje s dvacetiletou Marií Hermannovou. Křehkou, jemnou ženou

Gustav Mahler pětiletý. Foto archiv.

s vrozenou srdeční vadou. Sňatek z rozzumu (1857), vyžení věno 3500 zlatých. Pronajímá si od majitele Karla Palma z Dolních Kralovic hostinec v Kalištích č. p. 9. Jednou z podmínek je odběr piva z Palmova pivovaru.

Obraz II.

Podzim 1859. Návštěva příbuzných. Chvilku ho nechali bez dozoru. Někam se poděl Izidor, půldruhého roku starý prvorozený syn manželů Bernarda a Marie Mahlerových. Až po chvíli našli utopené tělíčko ve studni. Marie Mahlerová je v té době již podruhé těhotná. Rafika osudu ukáže na druhorozeného, který se stane vyvoleným. Dne 6. července 1860 běží od Mahlerů posluhovačka přes pole do sousedních Lohenic pro porodní bábu Marii Váňovou. 7. července 1860 se v domě po dlouhém porodu narodí Gustav (obřízku provede 14. července. David Kraus z Ledče). A s Gustavem se tu narodí devět symfonií (desátá zůstala na cestě mezi vesměrem a notovým sešitem). V místě od té chvíle zůstává ožehnutí z dopadu „hořícího meteoritu“ jménem G. M. Marii Mahlerové se narodí ještě dalších dvanáct dětí, z nichž sedm zemře v dětském věku.

Obraz III.

Podzim 1860. 27. září 1860 žádá Bernard Mahler Okresní úřad v Humpolci o povolení dražby svého majetku. Jeho

podpis pod žádostí má ostré až bodavé tahy. Mahlerovi se následně stěhují do Jihlavy, domovské právo jim však zůstává v Kalištích. Kolem kalištské hospody dál jezdí do Ledče za příbuznými, vezou tudy také první Gustavův klavír,

v domě má pronajatou dílnu švec Josef Kořenář, který jim dává levně opravuje boty. Hospodu č. p. 9 kupuje Josef Matoušek z Jiřic. Obchod pronajme pekaři Františku Hanusovi a hostinec Františku Křepelkovi s rodinou. V roce 1880 se majitelem stává židovský obchodník Samuel Kautman, kterému pomáhá velká rodina. Ve výpisu majetku také

uvádějí pět kusů dobytka a jednu kozu. V roce 1888 hostinec kupují manželé Jan a Anna Kratochvíloví (on pochází z Humpolce, ona z Kališť) a provozují obchod a hostinec. V hospodářství mají patnáct slepic, tři prasata a sedm kusů dobytka a polnosti. Jan umírá v roce 1915 na bojišti první světové války v Haliči. Po válce bude v domě sídlit poštovní úřad, který vede Anna Vítujová, rodačka z Prahy-Žižkova. Paní Anně Kratochvílové, která je vdovou, bude v hospodářství a provozu hostince pomáhat nejstarší syn Rudolf (ročník narození 1902).

Obraz IV.

7. července 1937, ve výroční den Mahlerova narození, při silné večerní bouři zasáhne blesk hospodu a celý dům vyhoří do obvodových zdí, včetně Mahlerovy dřevěné kolébky. Po jednání, kdy okresní úřad z počátku navrhuje posunout dům a napřímít tak zatáčku, Kratochvílovi vystaví nový zájezdni hostinec na stejných základech. Již 10. prosince 1937 žádají kolaudaci. Hostinec definitivně přebírá syn Rudolf v roce 1940, kdy se ožení s Aloisií Duffkovou (nar. 1915), pocházející z Košetic. Nebude dlouho trvat a hospodu znárodní komunistický aparát a převede ji na družstvo Jednota. Kratochvílovi mohou ve státním zůstat. Paní Aloisie v roce 1967 ovdoví a zůstane se synem Rudou na hospodě.

Obraz V.

23. ledna 1988 přijíždí poprvé do Kališť s přáteli Josef K. Mahler patří ke středo-evropským tvůrcům (Kafka, Hašek, Urzidil, Rilke, Brod, Werfel, Trčka, Schiele aj.), kteří ho zajímají a o nichž píše. O hosty se náramně postará paní Kratochvílová, drobná a čiperná, v květovaném šátku. V knize hostů s červenými deskami Josef zanechává zápis: *Ještě dlouho budeme vzpomínat na návštěvu Mahlerova rodného domku, kde nás tak mile přivítala paní Kratochvílová s krabíci od cukru plnou dokumentů. Opravdu děkujeme a Mahlera budeme mít ještě raději. A spolunávštěvník Martin Vačkát doplňuje: Paní Kratochvílová, ta má pravý vztah k velkému odkazu, bez okázalých projevů a slibů nám ihned zatopila a vyprávěla, pohostila nás a proměnila legendu ve skutečnou minulost. Jestli něco cenného v tomhle národě přežije, tak hlavně v lidech její povahy. Josef K. po návratu sněhovým večerem v Praze načrtne báseň, ve které se vánice protkává s Mahlerovou hudbou a paní Kratochvílová se zcela přirozeně proměňuje v mahlerovskou múzu i kustodka hudebního muzea: *Sněhové paličky tlučou a víří nad vesnicí / Roje nebeských bubeníků vesele bubnují / Narodil**

Gustav Mahler okolo roku 1890. Foto archiv.

se génius – v hospodě u silnice / Malý Gustav krásné židovské dítě! / Co chcete vědět o Mahlerovi? / Stará paní Kratochvílová poví vám o něm všechno / Ve velké krabici od cukru leží fotografie / (Mahler stojí u Hyberně a kolem projíždě

dí jednička) / Noviny a dopisy z celého světa sypou se na stůl / I pes poslouchá pozorně jako člověk / Ach kolikrát už to jen slyšel ty lidské řeči / Pes moudře naklání hlavu a ani neštěkne / Pivo pomalu odkapává z pípy / Vlhkost čiší ze starých stěn / Piliňáky značky Satan hučí jako velká symfonie / Děkujeme Vám paní Mahlerová a na shledanou.

Obraz VI.

V roce 1981 Kaliště navštěvuje malíř a hudební skladatel Karel Valter (neplést s Brunem Walterem, Mahlerovým přítelem a dirigentem) a chvíli vesnicí bloumá, obchází hospodu, hledá motiv. A pak to přijde: *Za hospodou jsem uviděl zorané pole, před ním dvě igelitové boudy, ve kterých lidé pěstují salát, potom červený pruh krásných karafiátů, trávu a vzadu stromy, břízy nebo lípy. Tak jsem si to nakreslil, z toho se mi snad něco podaří, udělat ten dojem Kaliště. Něco takového, co k Mahlerovi patří. Byla tam taková rozezpívaná krajina. Když jsem přijel domů, chtěl jsem hned malovat. Našel jsem plátno podmalované černou barvou, dal si ho na stojan, ubral nebe. Tím mi vznikly ty černé stromy, pak jsem udělal ta pole a dole ty dva domečky, jak v nich pěstují ten salát. Jeden se podobal kolébce, druhý měl dva otvory, jako lebka. Takže na jedné straně jsem měl Mahlerovo narození, poněvadž tam byl dům, kde on se narodil, a na druhé straně už byl, vedle, na stejném obraze, obraz jeho smrti.*

Obraz VII.

Básník Ivan Jirous zaklepe večer na kalištské faře, vyžebra tam u faráře Rafaela Vosmíka peníze a rovnou je zajde propít do hospody. A vznikne báseň, ve které na místo šenkýřky paní Kratochvílové vystupuje hospodský. Možná, že je to Bernard Mahler, možná se Jirousovi za výčepem zjevil dobroděj farář: *Proti světlu si s gusem prohlíží / zelené lahvové střepy / hospodský v Kališti.*

Obraz VIII.

Spisovatel Bohumil Hrabal do Kaliště bohužel nikdy nedojede, ale Mahlerova hudba jej provázela intenzivně a v posledních letech ji poslouchal hlavně v kerské chatě skrze rozhlasové vysílání z Vídně: *...živil jsem se Mahlerem,*

a hlavně jeho Třetí symfonií, ve které jako střih se objevuje několikrát rakouská vojenská večerka, kterou Mahler slyšival z jihlavských kasáren až do rodného Kaliště. A tu hudbu jsem převedl do

Mahlerův rodný dům v Kalištích. Foto archiv.

řeči ve formě věty „a z vojenských kasáren teskně troubili tesknou večerku“ a tuhle větu jsem několikrát opakoval v tom textu, který jsem nazval Adagio lamentoso.

Obraz IX.

Po roce 1989 se mahlerovská hospoda vrátila Kratochvílům, ale paní Krato-

Aloisie Kratochvílová v mladých letech. Foto archiv.

chvilové, které bylo pětasedmdesát let, docházely síly a k tomu se přidala cukrovka. Nakonec jí museli amputovat obě nohy. Kratochvílovi vlastní hostinec do roku 1996, bezmála sto let. Poté dům

odkoupila obec a po rekonstrukci (společně se sdružením Mahler 2000) ji provozuje. V té době už Kratochvílovi v hospodě nebydlí. Syn Ruda mi řekl, že maminka je kvůli zdravotnímu stavu v domově důchodců v Humpolci. Znal jsem ji od dětství a ona zase znala mé příbuzné a předky z Kališť a Podivic. Jedno odpoledne jsem se za ní vypravil. To už jí bylo hodně přes osmdesát. Vstoupil jsem do velké budovy v Hálkově ulici a šel po hlase, neboť jsem uslyšel zpěv. Byla to ona, zpívala ležícím obyvatelkám, daleko mladším a rezignovaným, lidové písničky. Usměvavá a veselá, plna zájmu o svět. Vyprávěla, smála se, zpívala i recitovala, něco jsem si poznamenal, něco nahrál na nahrávací.

Třeba: „Co tenkrát jen bylo ptáčeků a jak jen krásně zpívali!“

Nebo: „To tehdy umřel židovský soused Khon, za tři dny byl pohřeb, přijel rabín z Pacova, my děti jsme čuměly, jak se rabín bude modlit, a on nahlas říkal podobně, co náš kněz: Bože, co jsme my proti Tobě, neb jsme jak květiny, které vykvetou a vzápětí je spálí mráz.“

A dále: „Když poslouchám toho Zdeňka Mahlera v rádiu, tak to je hrozný, ten si vymejší takový blbosti, i o Gustavu Mahlerovi a jeho rodině, nevěřte mu.“ – „K naší hospodě vřdycky patřila pole. To nás hlavně živilo. A určitě taky Mahlerovy. Za nich tam měl pronajatou místnost švec Kořenář. Ve vsi bývala ještě jedna hospoda, Bečvářova, takzvaná panská, ta na tom byla lépe.“ – „Když nám dávali na střechu hromosvod, chlapi říkali, že chalupa je postavená na vodě. Kaliště jsou sice na kopci, ale vody tam bejvalo dost.“ – „Nejhorší byli za války čeští četníci z Humpolce, jeden z nich chodil večír pod okna a poslouchal, zda lidi nemaj naladěnej Londýn. A druhý zas honil naše kluky, kteří utekli z totálního nasazení.“ – „S Mahlerem to nastalo po válce, ale nejvíc po roce 1960, když na domě umístili pamětní desku, o to se zasloužil Jiří Rychetský z Humpolce, družstvo tehdy zabilo prase, byly hody a sbor zazpíval. Pak to byla podobná sláva v roce 1990. To víte, já pamatuju takových událostí, jsem už stará bába...“ – „Nejvíce k nám jezdili z Japonska, z Austrálie, z Ameriky.

Měla jsme ráda dirigenta Václava Neumana, byl u nás několikrát, s ním byla totiž sranda.“ – „V Rejčkově bydlel nějaký Keler, mlčenlivej, v hospodě si vypil po kostele vždy dvě piva a šel domů. Jednou to ale přetáh, měl jich víc a trochu se lízl, začal se najednou svlékat do podvlíkaček, ze saka a košile a vylezl nám na stůl a začal rvát: „Já sem Keler z Rejčkova, mám čtyři děti

V r. 1960 byla na Mahlerův rodný dům umístěna pamětní deska. Foto archiv.

a dvacet tisíc dluhů, vezměte si mě! No, kdo si mě vezme?!“ No oučet zaplatil další neděli a byl zase mlčenlivej.“ – „Na sále stálo v rohu pódium pro muzikanty a hned vedle soudná lavice, ze které bylo vidět na celý sál, tam sedávaly o bálech babky a hodnotily kluky a děvčata.“ – „Trápení bylo v životě hodně... Když bych se do naší hospody teď jela podívat, tak bych se tam rozkoukala a už by se mi tam chtělo zvostat.“ – „Toho Erbena mám nejraděj. Polednici, tu tady ženskejmi recituju, tu si pamatuju z dětství. A pak mám ráda písničku...“ Chvilku se paní Kratochvílová soustřeďuje a pak začne zpívat: „Zelené háje láska mých let, vy jste bejvaly celý můj svět, k vám jsem chodil, vás jsem měl vždycky tak rád, však pryč jsou ty chvíle, kdy jsem já bejval mlád...“

Paní hostinská Aloisie Kratochvílová zemřela 13. října 2005. Pohřební průvod vyšel z kalištského kostela a u hospody se zastavil. Muzikanti zahráli „Zelené háje láska mých let...“. Paní hostinská se zpěvem přidala.

Obraz X.

Léto 2008. Tehdy už je mahlerovský hostinec rekonstruován, přistavěn penzion, ve výčepu kraluje a svěží pivo umí natočit Alena Rodová. Sedíme se spisovatelem a editorem Tomášem Mazalem,

dříve Hrabalovým tajemníkem, a posloucháme z přehrávače Mahlerovu *První symfonii* plnou ozvuků Vysočiny. Pod okny právě prošel pohřební průvod ve směru z kostela na hřbitov. Kněz ve fialovém ornátu, před ním muž v černém saku, nesoucí křížek, za nimi dodávka s rakví a ve slunci lesknoucí se nástroje muzikantů. Pak padne večer, před námi ve výčepu zjevují se stíny dávných štamgastů, hospodských a psů. Před půlnocí Tomáš Mazal prudce vstává od stolu a o ruku žádá místní psici Sáru, která do té chvíle ležela pod lavicí. Když je odmítnut, poprosí ji alespoň o tanec. Později k tomu poznamená: „Tak jako kdysi v bohémské Praze samého počátku 20. století, v Řetězové ulici ve vyhlášeném nočním podniku Montmarturu tančil dekadentní básník

Paul Leppin s žíhanou dogou tango, tak i já jsem uchopil Sáru za přední tlapy. Položil jsem si je okolo krku na svá ramena a za zvuků stále opakující se třetí věty *První symfonie* jsme obtančili lokál. Promiň, Sáro, jsem špatný tanečník, vím, jak často šlápl jsem ti na zadní tlapy.“ O pár let později bude Tomáš Mazal ve výčepu v Kalištích jako podomní obchodní cestující nabízet servírkám a hostům Bibli. Nikdo o ni nebude mít zájem.

Obraz XI.

Po letech se Josef na Vysočinu navrátí, tentokrát už v triádě s Bárou a Josífkem.

Hostinec-pension Mahler v Kalištích – dnešní stav. Foto archiv.

Zastaví se u nás na samotě, tři kilometry vzdálené od Kališty. Aura Mahlerova domu přitahuje, Josef neodolá a vejde. Zrovna v sále probíhá koncert a Josef, opojen humpoleckým pivem a mocnou chvílí, prožije znovu ve výčepu protnutí několika světů a vrstev. Jako kdyby se tu zasnoubilo profánní s posvátným. Zazíje a vydá svědectví v básni: *A dnes /*

Zase po letech/ Tam kde se narodil Mahler / Gustav – synáček hostinského / Píji nahořklého Bernarda / A natahuji ucho / Ke dveřím sálu / Odkud se nese velebný zpěv / Přímo do výčepu (...) A poslouchám pěvce / Z daleké Portugálie (...) Dělí od sebe dva světy / Ten tady a ten tam / Ten hospodský svět / Plynoucí v blábolu a opilosti / A ten transcendentální / Otevřený do kosmického prostoru...

Obraz XII.

27. října 2012. V zatopeném městečku Zahrádka, v kostele sv. Víta, uvádíme na svět knihu *Jako bychom dnes zemřít měli*, vyprávějící o Josefu Toufarovi. Podzimní den se prudce změní v zimu. Odraná krajina se během hodiny promění v bílou a čistou. A stále sněží. Aleš Formánek vše zachycuje svým fotoaparátem. Drápeme se ze Zahrádky do kopce (někdo to odpoledne nevyjede vůbec a pro auto se vrátí až druhý den) a do kalištské hospody, kde je vyhráno, to není daleko. Ven bys psa nevyhnal. Hospodský Jirka Kutiš roznáší guláš, měkký chléb a pálenku. Venku padá prudká tma. V ten samý nečas jede po dálnici D1 z Vídně auto, ve kterém sedí naše trojice: Bára, Josífek a Josef. Nevědí, že sedíme v kajutě Mahlerova hostince. Zvláštní magnet místa však vyše signál, jakési záření, nahodí laso a naši trojici přitáhne. Navzdory safiánské slotě sjedou z D1 a zasněženými okreskami se kodrcají do Kališty. Oni netuší, my nečekáme. A náhle, uprostřed hovorů a výčepního sezení se otevřou dveře a v nich stojí trochu zasněžený Josef, Bára, Josífek. Údivné výkřiky, volání, vítání, objímání, ohmatávání, zdali nejsou preludem. Petr Rýgr (hostinský z jiného výčepu, který umí vidět i přes alkoholové výpary a mlhoviny) volá: „Zjevni!“ Chvilce sváteční – výčep plný přátel a kamarádů a ti, kteří schází, se dostaví, navzdory všem okolnostem. Jsme pospolu, nikdo nechýbí, nikomu se odtud nechce. Je to zakoušení podoby nebeské hostiny, kdy milování přátel nechýbí?

MILOŠ DOLEŽAL

Text věnovaný hostinci v Kalištích na Vysočině, rodnému místu Gustava Mahlera, a přátelům a vzpomínkám s ním spjatým byl pro Rech mírně zkrácen. V úplně podobě vychází ve sborníku k osmdesátinám historika umění, spisovatele a básníka Josefa Kroutvora.

HATIKVA V LEDČI NAD SÁZAVOU

Podmelechovský spolek proti zapominání a lhostejnosti

„V jednoduchém logu Nezávislého podmelechovského spolku je přítomna nejen křivka vrchu Melechova, ale také ‚zachycen‘ pohyb od minulosti do naší přítomnosti. Ve směru proti zapominání, lhostejnosti, blbství, ignoranci a ničení duchovních evropských hodnot. Skrze pořádání kulturních akcí, vzpomínkových setkání, přednášek, besed, divadelních představení, výstav, koncertů, putí, obnovování památek, péče o krajinný ráz, vydávání knížek a mapování novodobé historie. Naším záměrem je veřejně se angažovat v reflexi naší nedávné minulosti, připomínat zajímavé a pozapomenuté osobnosti našeho kraje a hledat v (pod)melechovském území pevné, nadějeplné body, které tvoří neviditelnou síť střevoevropské kultury. Melechov je naší osudovou Ithakou; prostorem, který chráníme, abychom jej jednou mohli nezahanbeně předat potomkům.“ Tak definuje spolek, založený v roce 2014 lidmi tak či onak spojenými s krajem Vysočiny, smysl a důvod své existence. Výsledky osmileté spolkové činnosti jsou záslužné a zábavné a veselé a různorodé

a silně neakademické, jak to už ve spolicích, které vznikají z přátelství a zaujetí pro domov, symbolicky zde představovaný vrchem Melechov, chodí.

Zatím poslední událostí, kterou spolek uspořádal 9. června, byla vzpomínka na Židy z Ledče a okolí a připomenutí, že uplynulo právě osmdesát let ode dne, kdy byli vyhnáni ze svých domovů. Ke členům spolku i několika dalším občanům, kteří se shromáždili na ledečském nádraží, promluvil člen spolku, básník a spisovatel Miloš Doležal:

*Vážení přátelé,
vítám vás zde přivítat jménem našeho Nezávislého podmelechovského spolku. Ani po 80 letech od tragických okamžiků se tady na ledečském nádraží toho mnoho nezměnilo, podobné kulisy, koleje, násep, podobný červnový den. A ti*

odjíždějící netuší, že vidí svoje město naposledy.

9. června 1942 bylo úterý. Připomeňme, že to bylo pět dní po smrti d'áblova pohůnka obergruppenführera SS Reinharda Heydricha a den před vypálením Lidic. V ono úterý 9. června se dle německého nařízení museli všichni občané židovského vyznání z Ledče a okolí shromáždit právě zde, na ledečském nádraží. Odtud s nimi odjel v 16 hodin motorový vlak do Světlé a pak dále do Kolína, kde bylo ve staré škole shromážděno židovských občanů z celého kolínského a čáslavského kraje. Z Ledče to

Klezmer trio v ledečské synagoze. Foto M. D.

bylo 45 osob. Nejstaršímu z nich, panu Vojtěchu Freudovi, bylo 85 let a nejmladší Haně Lustigové, dceři místního lékaře, 11 roků.

Z Kolína pak v červnu 1942 vyjely celkem tři velké transporty do Terezína, označené AAb, AAC, AAd. Bylo v nich kolem 2200 židovských občanů. Transport AAd, v němž byli také ledečští Židé, odjel z Kolína 13. června. Z terezínského ghetta, kde bylo zřízeno ghetto, odjížděly pak transporty na východ do vyhlazovacích táborů. V jednom z nich, označeném AAX, odjeli 14. července 1942 i Židé z Ledče a okolí. Konečnou stanicí byl běloruský Minsk, kde nacisté zavraždili tisíce židovských mužů, žen a dětí.

9. červnem 1942 zaniká v Ledči a okolí židovská obec. Německá genocida vyvraždila komunitu, po staletí důle-

žitou a živoucí součást vysočinské společnosti, kterou obohacovala a do níž vnášela důležité rozměry – sílu paměti, vrstvy duchovní, hospodářské a kulturní.

Nebyla to jen Leděč, která ztratila holokaustem jeden ze svých důležitých opěrných a orientačních bodů. Jsou to stovky měst a obcí, rozetých po celé Evropě. Tato zející rána je stále obnažena a křičí. Je mementem, varováním, že se vše může znovu opakovat – na jiném národu, na jiné komunitě, na jiné skupině.

Před osmdesáti lety jsme na tomto nádraží mohli vidět větší skupinu ledečských obyvatel nejrůznějších povolání, která se svými kufry nastupují do vagonu. Neřve se, nestřílí ani zde neštěkají psi, jen upjatý německý úředník s českými

pomocníky si obyčejnou, dobře ořezanou tužkou mechanicky odškrtává jména ve strojopisném seznamu. Byl podobný červnový den, jako je ten dnešní, a ti odjíždějící viděli ve čtvercovém okénku, před vjezdem do ledečského tunelu, svoje město naposledy.

Ať jsou jejich duše přivítány do svazku živých!

Potom se přítomní přesunuli do ledečské synagozy, kde připomínka neblahých událostí před osmdesáti

lety pokračovala čtením jmen místních Židů, zavražděných v koncentračních táborech, a vzpomínkami na židovské obyvatele, kteří přispěli k rozvoji a prosperitě města.

Dojemné bylo vystoupení místního dětského klezmer tria, které v obsazení housle, basa a zpěv provedlo několik hebrejských a jidiš písní.

Setkání ukončila modlitba za duše zavražděných El male rachamim. Úplně na závěr zazněla, opět v provedení tria, Hatikva.

S Hatikvou, čili s nadějí, jsme se potom rozcházel – že totiž dobrá vůle a dobrá srdce nemusejí definitivně podlehnout násilí a lhostejnosti, že budoucnost stále ještě existuje, pokud se může opřít o skutečnosti a spolky, které tu v Ledči 9. června zastoupil Nezávislý spolek podmelechovský. **jd**

ECHOD čili NÁVRAT K BOHU

K výročí malíře a spisovatele Karla Jakoba Hirsche

Je jen málo velkých autorů, kteří jsou ve své vlastní zemi stejně neznámí jako v cizině, což je však asi přirozeným završením osudů spisovatele, malíře, hudebníka a humanisty Karla Jakoba Hirsche. Jeho příběh je příběhem nelehkých životních rozhodnutí, nedobrovolné ztráty německo-židovské identity, bolestného prožívání exilu, vyrovnávání se s vlastními kořeny a s otázkou víry. Od narození tohoto všestranného umělce uplyne letos v listopadu 130 let, od jeho úmrtí v červenci rovných 70 let – není proto vhodnější příležitosti k jeho připomenutí a oživení jeho nejen literárního a malířského, ale také lidského odkazu.

MLÁDÍ

„Vyrůstal jsem v určité době v zemi, která se jmenovala Německo. Dnes je zpusťovaná a v troskách.“ Těmito slovy začínají autorovy vzpomínky psané v roce 1945 ještě v New Yorku, těsně před návratem do zničené vlasti. Karl Jakob Hirsch se narodil roku 1892 v severoněmeckém Hannoveru do měšťanské rodiny, kde židovská zbožnost byla základním kamenem života. Hirschův otec byl lékař, jeho pradědeček byl slavný rabín Samson Rafael Hirsch, zakladatel jednoho z ortodoxních směrů judaismu v 19. století, jenž působil mimo jiné v letech 1847–1851 ve funkci vrchního moravského zemského rabína, později vedl židovskou komunitu ve Frankfurtu nad Mohanem. Malý Karl Jakob byl od dětství vychováván ve víře svých předků: „Služba Bohu neznamenal jen chodit do synagogy, byla to každodenní, přímo neustálá služba služebníka Božího. Boží přítomnost se projevovala v těch nejmenších a nejméně nápadných věcech a pro zbožného Žida byly posvěcené Bohem. Tak to mému otci vštípl jeho zbožný otec Isaak Hirsch a tak to on vštěpoval svým synům.“

Již během studií na hannoverském Goethově gymnáziu se mladý Hirsch potýkal s prvními překážkami v podobě všudypřítomného společenského antisemitismu, který dle jeho vlastních slov „bodá, ale byl neškodný“. V té době byl ovšem plně zaměstnán jinými věcmi – od dětství se projevovalo množství jeho talentů a uměleckých sklonnů, z nichž na prvním místě stála hudba. Hirschovým

snem bylo stát se klavírním virtuosem, proto docházel dvakrát týdně na hodiny klavíru ke svéráznému učiteli, hobojistovi hannoverského Dvorského divadla, který jako nejposvátnější relikvie uchovával popel z doutníků, které mu věnovali skladatelé Brahms a Wagner. Sen o kariéře klavíristy se však rozplynul v okamžiku, kdy jedenáctiletý Hirsch – paradoxně kvůli jiné své zálibě, a to malování – dostal

K. J. Hirsch: Lept, 1923.

otravu krve a byl mu amputován kus ukazováku. Láska k hudbě mu nicméně zůstala do konce života, hudba (zejména Bachova a Mahlerova) ho provázela při všech dalších významných okamžicích, ať to byl odchod z Evropy či návrat k víře.

Z HUDEBNÍKA MALÍŘEM

Ve stejné době, kolem svých patnácti let, Hirsch také začal ztrácet zájem o náboženství a Boha, obojí mu připadalo nepotřebné, mnohem přitažlivější pro něj byly levicové myšlenkové směry a samozřejmě umění. Mnohem později o tomto období napsal: „Židovství pro mě ztratilo význam, bylo mi stejně lhostejné jako to, že jsem Němec.“

Po nezaviněném neúspěchu v hudbě se Hirsch plně rozhodl pro malířství. Přestěhoval se do Mnichova a studoval na

Debschitzově malířské škole. Seznámil se s mnichovskou uměleckou bohémou, začal tvořit v duchu expresionismu a také se seznámil se svou pozdější první ženou Auguste Lotzovou, řečenou Gulo. Zároveň psal první básně a chodil do Odeonu na koncerty Gustava Mahlera. Po dvou letech, v roce 1912, Hirsch Mnichov opustil a přestěhoval se do severoněmecké vesnice Worpswede nedaleko Brém, která byla v té době již přes dvacet let cílem a místem setkávání mnoha umělců a umělkyní. Mezi nejvýznamnější z nich patřili manželé Otto Modersohn a Paula Modersohn-Becker či Rainer Maria Rilke a sochařka Clara Rilke.

Vesnice Worpswede, vetknutá do rovinaté krajiny mezi Labem a Vezrou, obklopená vřesovišti a sítí vodních kanálů, bylo místo jako stvořené pro malířskou kolonii. Hirsch zde strávil léto, během kterého se mu otevřel dosud nepoznaný umělecký svět. Svě první dojmy z Worpswede popsal takto: „V malé vesnici ve vřesovištích a rašeliništích žili malíři. Byli mezi nimi nadaní i nenadaní, ale většina z nich si žila nad poměry. Každý měl malý domek zatížený velkou hypotékou. A většina malířů byla u tamějšího obchodníka s výtvarnými potřebami tak zadlužená, že ve Worpswede museli zůstat dlouhá léta. Do tohoto bezstarostného uměleckého života jsem nyní přijel s velkými zavazadly, bicyklem, měsíční směnkou a dostatečným talentem.“

Idyla ve Worpswede však netrvala dlouho. Hirsch ještě stihl krátký pobyt v Paříži, kde se setkal s Rilkem, kterému ilustroval jeho sbírku *Život Mariin*. Krátce nato první světová válka učinila definitivní konec nadějším na světlou budoucnost. Hirsch válku přečkal díky svému chatrnému zdraví v relativním bezpečí, jako příslušník opevňovacího vojska poblíž Berlína. V roce 1916 mu zemřel otec a ve stejném roce si vzal za ženu přítelkyni Gulo, se níž prožil následujících třináct let. Po válce žili manželé střídavě v Berlíně a Worpswede, Karl Jakob pracoval jako scénograf divadla Volksbühne. Maloval také agitační plakáty pro sociální demokracii a komunistickou stranu. Stranou jeho výtvarného zájmu nezmizela ani jiná, nepolitická témata – z počátku dvacátých

let pochází například zajímavý obraz *Truchlíci Martin Buber na židovském hřbitově* či sbírka litografií – výtvarných studií k symfoniím Gustava Mahlera.

Z MALÍŘE SPISOVATELEM

Zároveň se silicím ohrožením ze strany vzrůstajícího se nacismu během dvacátých let prodělal Hirsch přerod z malíře ve spisovatele. V roce 1931 vyšel jeho první román *Císařské počasí*, který znamenal velký úspěch. Hirsch se v něm vrací do doby svého dětství a mládí, líčí příběh dvou rodin, židovské a nežidovské, na pozadí posledních let vilémovského Německa. Navzdory tomu, že se jedná o autorovu prvotinu, román je napsán s neuvěřitelnou bravurou, lehkostí a strhující barvitostí. Je to jakýsi mozaikovitý obraz morálního rozkladu německé společnosti v tušení blížící se válečné katastrofy. Expresionismus je v době vzniku románu sice již dávno mrtvý směr, ale v době nových otřesů – na počátku třicátých let – se v *Císařském počasí* dostává opět ke slovu. Společnost prostoupená nenávistí a zločinem nutně spěje ke zkažení, zatímco jednotliví protagonisté příběhu, milenci Joe a Nina, zůstávají čistí, nektnutí dobovým tancem smrti. Láskou vzdorují zlu, jehož přival už ale nejde zastavit.

Je až s podivem, že dnes je toto vskutku světové a prorocké dílo téměř zapomenuto. V roce 1976 nicméně vyšlo dokonce i v češtině v nakladatelství Práce ve vynikajícím překladu Růženy Grebeníčkové. Ani *Císařskému počasí* se nevyhnul osud knih protinacistických a židovských autorů – 10. května 1933 byl román nacisty spálen v berlínské Lustgarten, na což Hirsch později vzpomínal s patřičnou hrdostí.

ZÁCHRANA PŘED NACISMEM

Hrůzu a nebezpečí nacismu si Hirsch uvědomoval snad lépe než kdo jiný, možná i díky své mimořádné citlivosti. Jeho přátelé začínali mizet ve věznicích a koncentračních táborech, mezi nimi třeba slavný novinář a pozdější nositel Nobelovy ceny míru Carl von Ossietzky. Hirsch již v prosinci 1933 odešel do Švýcarska, kde nezůstal dlouho – krátce nato opustil Evropu a začal nový život exulanta v New Yorku. Vynucenou dvojistou ztrátu svého německého a židovského prožívání velmi těžce. Psal sice do německých sociálnědemokratických novin, avšak v „dražé“ Americe, ve které minulost Evropana

neznamená nic, se jen těžko mohl trvale uplatnit jako spisovatel. O svých prvních okamžicích na novém kontinentu napsal: „Kdo jsem byl? Vykořeněný spisovatel bez domova, který niterně vnímal německý jazyk jako svůj způsob vyjádření, snažil se vrůst do anglického jazykového světa, avšak neviděl možnost uskutečnit to, po čem toužil. Mí přátelé byli takřka všichni z Evropy. Sdílel jsem s nimi vzpomínky, zabývali jsme se minulostí, ale velmi málo současností. Vše, co lidi v emigraci svádělo dohromady, mělo nádech sklíčenosti a nudy.“

Nakonec Hirsch pracoval nějaký čas v textilní továrně, kde hlavními komunikačními jazyky byly jidiš a italština. Východožidovský majitel továrny s ním měl dle jeho vlastních slov „coś jako soucit“, nicméně později byl Hirsch z důvodu nedostatečného pracovního výkonu vyhozen. Posléze se mu již jako občanovi USA podařilo získat místo ve státních

K. J. Hirsch: Kresba.

službách, jeho příjmy jako zaměstnance americké vlády tak byly konečně zajištěny. Zato jeho duševní a zdravotní stránka trpěla čím dál víc osamělostí a absencí duchovního smyslu života. Hirsch se uprostřed svého exilu začal vracet ke svým kořenům, k otázkám víry a náboženství. Uvědomoval si zoufalou nenaplněnost života bez Boha.

TO NEJPODSTATNĚJŠÍ

Vyvrcholení jeho duchovního hledání pak nastalo během těžké nemoci v roce 1944.

Ve svých vzpomínkách líčí Hirsch cosi jako mystický prožitek vědomí Boha, kterého se mu dostalo během chvil na hranici života a smrti: „Ze sféry smrti jsem vklouzl do sféry života, ale nevracel jsem se zpátky, šel jsem vpřed. Jako by mě pohltila propast smrtelného onemocnění a já vstal z mrtvých. Od této noci už se necítím opuštěný, protože jsem pochopil, že je tu cosi silnějšího, co mě opatruje a chrání. V následujících hodinách a dnech jsem si stále zřetelněji uvědomoval, že jsem poprvé v životě poznal, že jsem stvoření Boží.“ Tento duchovní prožitek u Hirsche později vyústil v přijetí křtu a konverzi k protestantismu, což ovšem Hirsch nechápal jako zřeknutí se svého židovství.

Šedesát dnů po konci druhého světového války odešel Hirsch do Německa v uniformě amerického vojáka, aby tam pracoval pro Spojence jako tlumočník a cenzor. Pouhých sedm let po válce, 8. července 1952, v Mnichově zemřel.

V jedné ze závěrečných kapitol výjimečného Hirschova románu *Císařské počasí* je vylíčena scéna, v níž se židovský chlapec Joe de Vries (jehož předobrazem byl bezpochyby sám Hirsch) loučí se svým umírajícím otcem, advokátem Samuelem. Nemocný Samuel de Vries již nevnímá své okolí, jen těžce pohybuje rty: „Tu bylo najednou zřetelně slyšet slovo ‚Echod‘... Bylo to poslední, co Samuel de Vries na této zemi pronesl; Židovské vyznání víry, že existuje jen jediný Bůh. Joe slyšel, ale teprve po letech vše pochopil.“

Tato scéna jako by vystihovala to nejpodstatnější ze života Karla Jakoba Hirsche, který své vlastní vyznání shrnul ve vzpomínkách v podobě třiceti dopisů adresovaných synovi, nazvaných *Heimkehr zu Gott*, tedy *Návrat k Bohu*.

Tyto vzpomínky vyšly v roce 2020 v českém překladu Jany Zoubkové v nakladatelství Stefanos.

Jako motto ke svým vzpomínkám si Hirsch zvolil Goethův citát: „Chce-li člověk zanechat potomstvu něco užitečného, musí to být konfese, jako jedinec musí vyjádřit, jak smýšlí, jaké má názory, a potomci ať si vyberou, s čím souhlasí a co má všeobecnou platnost.“ Tato výzva platí i nám, kteří jsme se setkali s dílem člověka a umělce Karla Jakoba Hirsche.

JOSEF KROUTVOR ML.

NEGRAMOTNÝ GÉNIUS

Z knihy vzpomínek harfisty a komika Harpa Marxe

Před šedesáti lety vyšly poprvé vzpomínky Harpa Marxe, jednoho z členů legendární bratrské skupiny komiků. Harpo na jevišti ani ve filmech bratrů Marxů nemluvil, měl vždy roli němého, jemného, ale rafinovaného hráče na harfu. V následujícím textu vzpomíná na zlatou éru skupiny, dvacátá léta v New Yorku, kdy se komici po nelehkých začátcích prosadili a patřili ke hvězdám amerického showbyznysu.

UČITELÉ HUDBY

Když jsem hrál profesionálně na harfu už osm let, rozhodl jsem se, že je načase, abych se naučil noty a začal hrát tak, jak se má. Jen jsem se pořádně trochu styděl hledat si učitele.

Jak se stává, učitel si našel mě. Jednou po matiné se objevil chlapík a prohlásil, že se mu naše show ohromně líbila a že podle jeho názoru hraju „nesmírně originálně“. Nevěděl jsem, jestli mě chce urazit, nebo mi složit poklonu, ale pak mi sdělil, že je harfeníkem v orchestru Metropolitan opery. Zeptal jsem se, zda by mi mohl dávat lekce, a on odpověděl, že mu bude potěšením – za dvacet babek za hodinu. Dohodli jsme se, kdy se sejdeme.

Když jsem dorazil k němu do bytu na první lekci, maestro mi řekl, abych něco zahrál, může to být cokoli. Začal jsem se Sextetem z *Lucii*, což byl kus, který se v mém repertoáru asi nejvíc podobal klasické hudbě. Pozoroval mě tak zblízka, až nosem skoro brnkal o struny, a přitom si pro sebe mumlal: „A tak... takhle... zajímavé... úžasné!“

Když jsem dohrál, zašermoval rukama a vybědl mě, abych pokračoval, ať hraju dál, cokoli – absolutně cokoli. „Ale nepustíme se do těch not?“ zeptal jsem se. Zavrtěl hlavou, netrpělivě se zašklebil a řekl mi, abych hrál dál.

Hrál jsem. Každých pět taktů jsem přestal a zeptal se, co bude s notami, a on odpovídal, že noty nepotřebuju – jen ať hraju.

Pak mě začal zastavovat a dožadoval se: Mohl bych mu ještě jednou ukázat,

jak hraju glissando? Mohl bych zahrát ještě jednou ten trylek? Když jsem navrhl, abychom se učili noty, práci s pedálem nebo prstoklad, odbyl mě, ať zmlknu.

Než hodina končila, měl maestro v malíku celou mou ubohou techniku. Sebral dvacet babek a pravil, že mi ani nedokáže popsat, jak se těší na další hodinu. Odpověděl jsem, že ani nemusí, protože žádná další hodina nebude.

Tím skončilo mé formální studium hry na harfu.

Nejvíce mi s hraním v životě pomohla dáma jménem Mildred Dillingová.

Ilustrace Jirí Stach.

Poprvé jsem se s ní setkal v obchodě s hudebními nástroji, když zkoušela novou harfu. Brnkala si tam kus s názvem *The Music Box*. Představil jsem se a svěřil jsem se jí, že neumím číst noty, a zeptal jsem se, jestli by nebyla tak laskavá a nenaučila mě zahrát *The Music Box*. S radostí svolila. Brzy jsme se spřátelili. Uvedla mě do říše Bacha, Mozarta, Debussyho a Ravela. Díky téhle milé a velkorysé umělkyni jsem pochopil, že Sextet z *Lucii* zřejmě nepatří k nejpodařenějším dílům klasické hudby.

Slečna Dillingová se nepokoušela změnit mou pošahanou techniku. Ale ochotně mi pomáhala jinak. Často jsem jí volal (někdy z druhé strany Ameriky,

takže jsem ji vzbudil uprostřed noci), když jsem se zasekl na záludném akordu. Ať byl den či noc, nikdy mě nezklamala. V garsonce si přitáhla harfu až k telefonu a hrála ten akord tolikrát, až jsem ho na druhé straně drátu dokázal zopakovat. Říkejte tomu třeba vyučování na dálku.

KOKOSÁCI

Skoro všichni producenti na Broadwayi s námi chtěli podepsat smlouvu na další show, včetně Ziegfelda, Dillinghama, a dokonce bratrů Shubertů! Jediný, kdo nás nevyhledal, byl právě ten, pro kterého jsme pracovat chtěli – Sam Harris.

Pomohl nám Irving Berlin, který si nás celkem oblíbil. A Harris čistě z laskavosti k Berlinovi kývl na to, že mu u něj v kanceláři přehrajeme pár skečů. Podíval se na nás a prohlásil, že nám dá vědět.

Abychom zaplnili čas, podepsali jsme smlouvu na několik představení hry *I'll Say She Is* mimo New York. Když Sam Harris zavolał, hráli jsme zrovna v Syrakusách. Řekl, že chce, abychom v jeho nové produkci měli hlavní role. A aby se nemarnila ani minuta, posílá za námi člověka, který s námi promluví a nahodí nám pár nápadů.

Poslední, po čem jsme prahli, bylo, aby se kolem nás poflakoval nějaký chlap a „nahazoval“ nám skeče. Měli jsme řadu vlastních nápadů. Chtěli jsme udělat pořádnou show, žádnou revue s fousatými vtípkami. Nechtěli jsme pana Harrise otravovat, a tak jsme se rozhodli, že se s tím pisálkem vypořádáme po svém.

Objevil se ještě ten večer v zákulisí. Byl to namyšlený prcek. Představil se nám. My jsme na něj jen zírali. Pak za všechny promluvil Zeppo. „Sundejte si sako,“ řekl mu. Chlapík si sundal sako. Zeppo mu vyhrnul rukávy na košili a povídal: „Takže vy nám chcete psát novou hru?“ Prohmatal mu svaly na pravé paži a zavrtěl hlavou. Popadl levou paži, prohmatal ji, a znovu zavrtěl hlavou. Chlapík začal vřeštět a Zeppo se ho zeptal: „Copak vám Sam neřekl, že si autory takhle ořukáváme?“

Prcek se zatvářil zmateně, pak ustrašeně. Potom si vyhrnul rukávy Zeppo.

Tehdy měl bicepsy jako Charles Atlas. „Tak, škrabale, jdeme na to,“ řekl. „Rozdáme si to. A napíšete nám buď dvě hry, nebo nic.“

Chlap popadl sako a prchnul. Už jsme ho nikdy neviděli.

Jak nám pak bylo řečeno, když se tohle doneslo Samovi, nijak to s ním nehnulo. Vystrašenému spisovateli dal peníze, zavolal Georgi S. Kaufmanovi a řekl mu: „Potřebuju vysokého spisovatele, který umí zápasit, Georgi. Kolik měříš ty?“

Když se George dozvěděl, proč Sam shání velkého autora, opáčil: „Zbláznil ses? Abych psal pro bratry Marxovy? To bych radši napsal hru pro berberské lidoopy!“ Sam zůstal klidný.

Náš druhý hit na Broadwayi se jmenoval *Kokosáci*. Hudbu k němu složil Irving Berlin, scénář napsali George S. Kaufman a Morrie Ryskind, režii měl G. S. Kaufman.

HRA NA VRAHA

V domě kritika Alexandra Woolcotta jsme rádi hrávali na vraha. Většinou jsme začali odpoledne, u koktejlu, a někdy jsme to protáhli až do večere.

Nejprve jsme losovali: kdo bude detektiv a kdo vrah. Člověk, který si vylosoval úlohu vraha, to samozřejmě nikomu neřekl. Pak detektiv poodešel a ostatní se normálně bavili, četli si, hráli se u krbu, procházeli a obdivovali západ slunce. Jakmile se vrahovi podařilo zůstat s někým nerušeně o samotě, ukázal na něj a oznámil: „Jsi mrtvý.“ Oběť se pak sesunula přesně na místě, na kterém ji vrah zabil, a podle pravidel musela zůstat potichu a bez hnutí tak dlouho, dokud ji někdo neobjevil.

Když se našla oběť – což bývalo kolem večere – přivolal se detektiv a ten se pustil do vyšetřování. Podezřelí byli všichni. Každý, kromě oběti, musel odpovídat podle pravdy a nejlepšího svědomí na detektivovy otázky: kde se nacházel v době před vraždou, co dělal a s kým. Detektiv musel ze vzorku odpovědi a alibi určit, kdo lže – a to byl vrah. Je to skvělá hra.

Jednoho večera si roli detektiva vytáhl Alexander Woolcott. „Oho,“ zahlaholil a vrhl po nás svůj arogantní soví pohled. „Zločínče, ať jsi kdokoli, budeš se muset hodně snažit, protože Alecka nikdo nepřelstí!“ Los s vrahem

jsem si vytáhl já. Aleck měl pravdu: jako detektiv ještě nikdy nezklamal. A tak jsem se rozhodl, že mu dám za vyučenu.

Byla to zdaleka naše nejdelší hra. Když Joe ohlásil, že večere je hotová, už se prohledal každý kout, ale zavražděný nikde. Začali jsme jíst. Teprve pak nám došlo, že něco nehraje – jedna židle zůstala prázdná. Chyběla Alice Millerová. Aleck, který celou tu dobu vyčkával u stolu, až se objeví mrtvola, okamžitě zakázal, aby se kdokoli dotkl jídla, dokud se věc nevyšetří. Umírali jsme hladu, ale Aleck byl neústupný. Nezáleželo mu na tom, že jeho steak bude rozbředlý jako vylouhovaný párek. Nejprve chtěl najít oběť a vraha.

Alici jsme našli až v jedenáct; totiž skrz klíčovou díрку ji uviděla Neysa. Alice byla zamčená na záchodě v zadní části domu a podle pravidel hry nemohla vyjít ven.

Bylo to takhle: Pamatoval jsem si, že občas někdo vyklouzne, a když je obsazená hlavní toaleta, použije tenhle zapadlý záchod. Jakmile jsem zjistil, že jsem vrah, vykradl jsem se tam sám. Odroloval jsem toaletní papír, napsal na něj rtěnkou fatální vzkaz a pak jsem papír zase zaroloval.

Můj vzkaz si přečetla Alice. Protože se zachovala poctivě, vydržela na místě činu tichá jako myška celých pět hodin.

Detektiv, aniž by položil jedinou otázku, ukázal prstem na mě. Jeho chování se rychle vysvětlilo: Chytil jsem se do vlastní pastí a prozradil se svým psaním. Na toaletním papíře stálo: JSY MRTVEJ. Aleck se pak strašlivě rozzuřil, práskl dveřmi a odešel spát bez večere. Prohlásil, že odmítá hrát s někým, kdo nedodržuje pravidla. Vrah se totiž musí setkat s obětí tváří v tvář, jinak zločin neplatí. A to pomyšlení, že jsem přinutil chudáka statečnou Alici, aby seděla pět hodin na hajzlu!

Ona sama ale byla nadšená a můj nápad označila za výplod génia. Jen dodala, že je škoda, že ten génius je negramotný.

HARPO MACMARX

Šťastný život, který jsme s přáteli provozovali, zřídka kdy něco narušilo. Jen občas se přihodilo něco, co nám připomnělo, že ten velký svět za naším obzorem není tak úplně samá legrace.

Zažili jsme chudobu a nikdy jsem na to nedokázal zapomenout. Ale poměrně dlouho jsem byl ušetřený hlouposti a zloby: až do časného léta roku 1927. Domluvili jsme se s kamarády, že pojedeme na ryby. Řekl jsem, že se postarám o ubytování, a poslal jsem telegram do jednoho hotelu v Montauku na Long Islandu, aby nám rezervovali pokoje. Hotel odpověděl: „Rezervace potvrzena s důvěrou, že nejste Židé.“

Hrozně mě to dopálilo, ale neobtěžoval jsem se jim už napsat. Proč bych nám měl kazit víkend? Radši to celé obrátím v žert.

Když jsem dorazil do hotelu, měl jsem vyrolované kalhoty až nad kolena, na hlavě skotský baret s bambulkou a kouřil jsem dýmku. Do knihy jsem se zapsal jako „Harpo MacMarx“. Když jsme odjížděli, zavolal jsem si vedoucího a zaskřehotal jsem: „Vážený, poradte mi: kde tu najdu nejbližší synagogu?“ Pak jsem se příšerně zašklebil a všichni tři jsme odkráčeli.

KRIKETOVÉ HŘIŠTĚ

Miloval jsem kriket. V zimě, kdy se v Central Parku nehrálo, se život zdál dost ponurý. Ale jednoho zimního dne jsem objevil něco úžasného. Naproti mému bytu stála jednopatrová garáž s širokánskou plochou střechou. Jako stvořená pro kriketové hřiště!

Promluvil jsem s jedním ze dvou partnerů, kteří garáž provozovali, a řekl jim, že bych si rád střechu pronajal a dal na ni hrací podložky. Odklízal bych z ní sních, udržoval ji v dobrém stavu a naše hra by dole nikoho nerušila. Takhle jsem řečnil a chlapík ani muk. Pak se zeptal: „Jakej kriket? Co je to za čachry? Nevotravujte a vypadněte!“

Druhý den jsem odchytil druhého partnera a snažil jsem se ho přemluvit. Odbyl mě: „Neznám žádnou hru, co se jmenuje kriket. Říkáte hovadiny, už za mnou nelezte!“

Neodradilo mě to. Večer mi obchodní agent přinesl vzorek podložek, abych je mohl zkusit. Vybral jsem si jednu, která se zdála akorát – pro míček dost rychlá a na pohyb stabilní. Agent odhadl, že pokrýt celou střechu by stálo pět set babek. Dobře, řekl jsem, hned jak vyřeším pár detailů s nájmem, ozvu se mu a objednáám to.

(pokračování na str. 19)

MATANA: TŘICET LET

Rozhovor s předsedou představenstva Ing. Františkem Tomáškem

Foto archiv F. T.

Ing. FRANTIŠEK TOMÁŠEK se narodil roku 1946 v Praze; patří k poválečné, druhé generaci. Vystudoval elektrotechnickou fakultu na ČVUT, v letech 1968–1971 studoval na University of Birmingham. Poté vyučoval na ČVUT, působil v České spořitelně a Živnostenské bance. Byl soudním znalcem přes platební styk – platební karty – a soudním tlumočnickem. V letech 2007–2022 působil v orgánech Matany: jako předseda dozorčí rady nebo představenstva Matany, a. s.

Akciová společnost Matana vznikla před třiceti lety (přesněji před 30,5 roku, v lednu 1992). Jaký dárek (hebr. matana) tehdy obec dostala?

Nejsem v Mataně od počátku, takže neznám přesně posloupnost získávání nemovitostí. Ale úplný začátek byl podle líčení pamětníků dobrodružný a napínavý příběh, ve kterém společnost Matana (která se stala servisní organizací pražské obce) sehrála při vyjednávání o navrácení těchto objektů v rámci tzv. pseudorestitutičního procesu zásadní roli. Zákon o navrácení majetku dříve vlastněném židovskými obcemi totiž nebyl v připraveném rozsahu nikdy přijat.

Na začátku devadesátých let ŽOP vlastnila pouze Staronovou synagogu, budovu radnice, Nový židovský hřbitov a další hřbitovy, o které komunistický re-

žim neměl zájem. První získaná významnější nemovitost byl krásný modernistický činžovní dům Chevra kadiša v Široké 5, který se podařilo výhodně pronajmout zahraniční bance a získat prostředky na další činnost. Pokud by pražská obec sama prováděla i správu nemovitostí, její efektivita by nebyla vysoká.

Jen připomenu, že Matana soustřeďuje kvalifikované pracovníky, kteří jsou schopni zajišťovat údržbu, rekonstrukci a rozvoj svěřených nemovitostí, a to nejen těch patřících Židovské obci Praha (ŽOP), ale i Federaci židovských obcí, Nadaci židovské obce a Nadaci Hagibor.

Lze alespoň stručně srovnat stav majetku tehdy a v současnosti?

Na konci socialismu bylo vše v hodně zanedbaném stavu (vzpomeňme na všudypřítomné padající balkony), byty byly vybydlené, komerční prostory se musely obnovit do požadovaného standardu. Současný stav je po třicetiletém úsilí nerosrovnatelně lepší.

Nemovitosti tvoří byty a komerční prostory; byty se při změně nájemníků rekonstruují, komerční prostory se upravují na konkurenční úroveň. Výnos z nájmu je příjmem ŽOP a stavební činnost se řídí každoročním plánem tak, aby rozsah investiční činnosti umožnil rozvoj i dalších vzdělávacích, sociálních a náboženských aktivit obce. Ale podotýkám, že i při všech příjmech by obec bez vnější podpory (Lauderovy nadace, dotace ze sociální sféry atd.) prostředky na provoz Lauderových škol a Domova seniorů Hagibor v žádném případě neměla. Na opravu bytů je využíván fond, který obec založila po prodeji nehistorické bytové budovy v Krakovské ulici.

Kolik Matana spravuje komerčních a kolik nekomerčních nemovitostí?

Komerčních nemovitostí je několik desítek a zahrnují kancelářské prostory, hotely, restaurace a maloobchodní prodejny, kluby, fitness centra. Některé nemovitosti jsou částečně společné s pronájemnými byty. Nekomerčních nemovitostí udržuje samostatné oddělení Správa budov a hřbitovů. Jedná se o správu 273 židovských hřbitovů (z toho 181 pro ŽOP, včetně Nového židovského hřbitova a Starého židovského hřbitova na Žižkově), 40 syna-

gog (z toho 30 pro ŽOP) a na 150 hřbitovných budov nejrůznějšího typu a velikosti na území celé republiky.

Pokud nájemce není schopen zaplatit tržní nájem, lze jednat o jeho snížení?

O pronájem bytů rozhoduje komerční zájem dosáhnout co možná nejlepších výnosů. Pokud člen ŽOP potřebuje při pronájmu zohlednit sociální potíže, obrátí se na sociální oddělení, které situaci vyhodnotí a sdělí Mataně, za kolik by se měl konkrétní byt členovi obce pronajmout.

A stejný případ: vzpomínám na antikvariát v Široké 7, který měli lidé rádi – dnes je na jeho místě sterilní prodejna luxusní obuvi.

Pronájem oblíbeného antikvariátu v Široké 7 byl poskytován za nižší nájemné a obec s tím byla smířena. K jeho uzavření došlo z rozhodnutí samotného majitele antikvariátu po rozhodnutí reprezentace ŽOP ukončit „sociální“ charakter nájmu.

Jak se na provozu Matany projevila pandemie a nynější inflace?

Pandemie měla na hospodaření Matany a obce velmi negativní dopad. Nebytové prostory tvoří rozhodující příjem ŽOP, jejich nájemci jsou ale závislí na zahraničních turistech. V době koronaviru jsme byli nuceni se všemi jednat o slevách, aby byla zohledněna i státní podpora a naši nájemci mohli ekonomicky přežít. Povedlo se udržet téměř 100% obsazenost, přesto výnosy v některých případech poklesly až na 20 % a obávám se, že následky pandemie zdaleka nekončí.

Současná dvouciferná inflace, a zejména prudký růst cen energií, negativně ovlivňuje vlastní výsledky Matany i obce. Hledají se úspory a zkoumá se možnost zavádět fotovoltaiky na vhodných nemovitostech (např. na Hagiboru).

Dlouho se mluví o rekonstrukci Domu U Zeleného stromu v Dlouhé třídě. V jaké fázi se nachází?

Ano, jeho rekonstrukce se plánuje. Projektové práce byly zahájeny už před pěti lety: vybrala se architektonická kancelář a zpracovala studie. Je hotový hrubopis dokumentace pro společné územní a stavební řízení. Ale projednávání záměru s úřady, zejména s památkovým úřadem, probíhalo během pandemie velmi pomalu. V červnu se dle sdělení studia architektonické kanceláře měla podat žádost pro sloučené územní řízení a stavební po-

volení a Matana souběžně zadala posouzení odhadu návratnosti investice.

Matana na svém webu nyní nabízí k odprodeji synagogu v Habrech. Jak často se nějaký objekt prodává, a pokud se prodá synagoga, lze stanovit podmínky budoucího využití?

Dříve se uplatňovala zásada nezabavovat se získaných nemovitostí. V posledních letech se k prodeji ekonomicky ztrátových nemovitostí ve výjimečných případech přistupuje, hlavně u objektů, jejichž historická, památková i symbolická hodnota je zanedbatelná a u kterých schází vyhlídka na smysluplné využití. Konečné slovo má v těchto případech reprezentace ŽOP a každý případ se bedlivě zvažuje.

O prodeji synagogy v Habrech se jednalo již v roce 2011, prodej byl schválen, ale nenašel se kupec. Synagoga byla v roce 1975 přestavěna na kino, její stav se stále zhoršuje a i při nákladné opravě ji obec prostě nedokáže využít. Při prodeji (ale i při pronájmu) můžeme stanovit podmínky pro další využití, např. aby se v ní neprovozovala činnost s nevhodným zaměřením; ale u velmi znehodnocených objektů budeme rádi za odprodej i bez podmínek. V každém případě se dohodnutý prodej znovu předkládá reprezentaci obce ke schválení.

Co pro vás práce v Mataně znamenala, jaká to byla zkušenost?

Moje činnost v Mataně začala roku 2007, kdy jsem dva roky působil jako předseda dozorcí rady a poté jako předseda představenstva. Od počátku jsem svou práci chápal také jako splátku dluhu svým předkům, z širší rodiny jich 106 zahynulo v koncentračních táborech. Zkušenost to byla rozmanitá, a vedle práce samotné mě těšily i pěkné vztahy s kolegy, odbornými pracovníky.

Máte nějaké oblíbené objekty, kam se rád vracíte?

Rád chodím do původní budovy pohřebního bratrstva v Široké 5, kde je zachována zajímavá zasedací místnost s dřevěným ostěním a je z ní neobvyklý pohled na Starý židovský hřbitov. Rád se vracím také na hřbitov v Trhovém Štěpánově, kde je náhrobek mého prapraděda Davida Duba s vyobrazením levitské konvice. Zážitek pro mě byla i loňská návštěva půdy Staronové synagogy a pohled na gotický (byť renovovaný) krov.

(am)

NEGRAMOTNÝ GÉNIUS

(dokončení ze str. 17)

Vrátil jsem se do garáže. Byli tam oba, a jak jsem přicházel, zaslechl jsem, jak si říkají: „Jde ten cvok kvůli střeše.“ Dohadovali jsme se asi hodinu: oni vyzvídali, co za divný kšefty chci provozovat, já jsem se snažil zjistit, kolik by mi počítali za měsíc. Když jsem oznámil, že už mám odhad na povrch a lidi, kteří ho přijdou položit, došla jim trpělivost. „Vypadni a už sem nikdy nechod, magore!“ zařval ten starší.

Změnil jsem taktiku. Zeptal jsem se, jestli by nechtěli jít na večerní představení na Broadwayi, dal bych jim čtyři lístky. Chtěl jsem, aby pochopili, že nejsem blázen a mám normální práci. Aha, řekli, tak to jsou ty moje kšefty – obchoduju s lístky! Mladší partner pravil: „Propánaboha, tak nám ty lístky dej, aspoň se tě zbavíme.“ Ještě ale zavolal do divadla. Zjistil, že lístky opravdu existují a jsou na show bratrů Marxů.

„Nekecáš?“ zeptal se. „Patříš k nim?“ Skromně jsem připustil, že ano. A tak ty vstupenky přijali.

Druhý den ráno jsem se vypravil do garáže a těšil se, že uzavřeme obchod. Ke dveřím přišel starší. „Tak co,“ zeptal jsem se, „viděli jste představení?“ Jo, viděli. Vzali na něj manželky a viděli ho. A poznali, že jsem fakt blázen. Na jevišti jsem se choval ještě potrhleji než normálně, jestli je to vůbec možný, a tak natvrde, že jsem ani nepromluvil.

Zapískal, aby přišel jeho partner. „Ten cvok má tu drzost sem chodit potom, co nás poslal na tu svoji pitomou show!“

Pravili, že mě naposled varují, abych vypadl, nebo snad mají zavolat poldy? Naposledy jsem se jim pokusil vysvětlit, tak trpělivě, jak jsem dokázal, co bych chtěl na střeše dělat a za kolik, dokonce jsem se jim snažil objasnit pravidla kriketu. Jejich podezření ještě vzrostlo: „Chceš dát pět set babek za to, abys po naší střeše honil

podělaný míček?“ zeptal se jeden. A druhý dodal: „Bacha na něj, Frede, musí v tom bejt ještě něco.“

„Vůbec nic jiného v tom není,“ bránil jsem se. „A můžu vám ukázat tohle.“ Vytáhl jsem ověřený šek na sto dolarů, platbu dopředu za měsíční nájem. Podívali se na mě nedůvěřivě. Prozkoumali šek. Pak si ho vzali.

Pelášil jsem, abych tu skvělou zprávu oznámil spoluhráčům. Byli nadšení. „Tak jdeme hrát,“ prohlásil Woollcott. „Počkat!“ zarazil ho Swope. „Nejdřív musíme založit klub. Svoláme na to

schůzi.“ Herbert Bayard Swope byl novinář a velký chlap a všechno, co dělal, muselo mít vysokou úroveň. Rozhodlo se, že členství v klubu dostanou Neysa McMeinová, manželé Kaufmanovi, bratři Schwartzovi a Averell Harriman. Zavolám firmu a nechám položit povrch, oznámil jsem mu. Ne tak rychle, řekl Swope. Klub musí nejprve většinovým hlasem schválit všechny

smlouvy, nabídky a náklady. Probere-me to na schůzi.

Celý měsíc se schůzovalo, aby se pro klub vybralo jméno. Nakonec jsme se shodli na dočasném názvu: Newyorský kriketový klub.

Za dva měsíce potom, co jsem objevil garáž, na mě zapískal přes ulici jeden z partnerů. „Magore, pojď sem. Někdo s tebou chce mluvit.“

V garáži stál třetí muž, a jak se ukázalo, byl to městský požární inspektor. Řekl: „Dozvěděl jsem se, že plánujete využít střechu pro nějaké sportovní závody, což by vyžadovalo použit hořlavý materiál. To je ve městě zakázáno. Absolutně proti předpisům.“

Jaro na sebe ten rok nechávalo dlouho čekat. Ale jednou přijít muselo. Jakmile se ozval první drozd, v ozvěně za ním zaznělo první ťuknutí kriketového míčku.

Z knihy Harpo Speaks! vybrala a pro Rch upravila A. Marxová.

Harpo Marx. Záběr z filmu Lovci divé zvěře, 1930.

HISTÓRIA JEDNÉHO CINTORÍNA

Príbeh zničenia a obnovy bratislavského židovského pohrebiska

Pri pohľade na obálku júnového čísla *Roš chodeša* s fotografiou z pražského cintorína som si opäť uvedomil, že aj zničenie a neskoršia obnova bratislavského cintorína, kde je pochovaný aj (podľa mnohých zázračný) rabin Chatam Sofer (1762–1839) ponúka zaujímavý príbeh.

ZNIČENIE

Cintorín na brehu Dunaja slúžil od polovice 17. storočia. Pred ôsmimi desaťročiami, v roku 1942, však mestské úrady schválili dlhodobu odkladanú stavbu cestného tunela. Zdanlivo banálna lokálna udalosť znela pre židovskú komunitu osudovo. Podľa projektu mal totiž tunel ústiť v areáli cintorína, čo predpokladalo jeho likvidáciu. Keďže posledný pohreb sa tu uskutočnil v roku 1847, z hľadiska zvyklostí majority zničenie pohrebiska nepredstavovalo problém. Veriaci židia, ktorí rešpektujú pokoj mŕtvych a nedotknuteľnosť hrobov, mali však iný názor.

Pripomínam, že od 25. marca 1942 prebiehali naplno deportácie. Napriek komunite bojovala o záchranu tohto nábožensky a historicky dôležitého miesta. Rabin Armin Frieder si do denníka zapísal: „Ešte stále otvorená bola hlavná otázka: nechajú úrady našich veľkých vedcov Tóry odpočívať v pokoji vo svojich hroboch, alebo nás prinútiť vytrhnúť kosti mŕtvych geonim, ako to urobili s našimi živými bratmi, ktorých vyhнали zo svojich domovov?“

Tento boj s údivom a obdivom komentoval v knihe *Oprášené histórie* (nežidovský) právnik Aristid Jamnický: „Neodpustil som si poznámku, že je naozaj obdivuhodné, že práve teraz, v takej všeobecne tragickej dobe, majú snahu starať sa o kosti svojich, pred niekoľkými storočiami zomrelých súvercov.“ Podarilo sa dosiahnuť kompromis. Členovia chevra kadiša smeli pod kontrolou rabínov preniesť pozostatky na neďaleký ortodoxný cintorín a 23 hrobov tzv. rabínskeho okrsku, kde sú pochovaní Chatam Sofer a ďalšie duchovné autority, zostali na svojom mieste.

Tento nedobrovoľný exodus organizácie zabezpečoval Robert Neumann. Po oslobodení napísal: „Bratislavská chevra kadiša ako ochranca predpisov týkajúcich sa pohrebných obradov určila si za úlohu udržať hroby rabínov na pôvodnom mieste a exhumovať hroby, kde si to úprava cesta

vyžiadala. Pozostatky exhumovaných boli znovu uložené na čestnom mieste, v spoločnom hrobe na ortodoxnom cintoríne. Náhrobné kamene zo starého cintorína boli tiež zachované a nachádzajú sa teraz tamže.“ Spomienku zanechal aj Jamnický: „Vykopané kosti z hrobov sa pietne ukládali do malých debničiek s menom zomrelého, ktoré potom pochovali na inom cintoríne.“ (Prekvapilo ma, aký malý priestor stačil na tisíce týchto truhličiek.)

Po skončení tohto fyzicky, nábožensky aj psychicky náročného procesu R. Neumann s uspokojením oznámil záchranu spomenutých dôležitých hrobov: „Veľký zážrak sa uskutočnil, cesta bola upravená podľa plánu a rabínske hroby sa predsa udržali na pôvodnom mieste. (...) Tieto hroby sa nachádzajú v mauzóleu, ktoré teraz leží v hĺbke 5 metrov pod úrovňou cesty.“ Pred hrozbou zničenia (aj zrakmi

V temnom podzemí majú rabíni dôstojné miesto posledného odpočinku.

zvedavcov) ich chránil hrubý betónový strop, vystužený oceľovou konštrukciou.

Ani táto ochrana však nemusela stačiť – 17. marca 1949 (komunistický) Zbor povereníkov rozhodol, že pri úprave tunela rozhodujú výlučne technické hľadiská, a žiadal, „aby pri premiestnení bývalého židovského cintorína pri tuneli pod bratislavským hradom premiestnili sa všetky hroby bez výnimky a s náležitou pietou tak, aby sa termín dohotovenia tunela pod bratislavským hradom a Slovanskej cesty neoddišiel“. Opäť však zareagovala fyzicky sice zdecimovaná, no duchovne nezložená obec. Vo svojom odvolaní požadovala, „aby sa povolila úprava starého židovského cintorína podľa pripojených

plánov, ktoré predvídajú ponechanie hrobu rabína Chatam Sofera a ďalších židovských učencov nedotknutými, pričom by sa dostali spomenuté hroby postavením podzemného mauzólea pod úroveň okoliťého, reguláciou opraveného terénu“.

Žiadosť mala úspech, opäť ale nie definitívny. V roku 1982 zaviedli do tunela koľajnice a električky mali zastávku priamo nad hrobmi. Otrasy v dôsledku ich brzdenia a rozbiehania hrozili, že pieskovcové náhrobky sa časom rozpadnú.

OBNOVA

Zmena k lepšiemu prišla koncom 20. storočia. Predstavitelia Medzinárodného výboru pre záchranu hrobov mudrcov z Pressburgu, v ktorom pôsobia hlavne potomkovia a obdivovatelia Chatama Sofera, navrhli, aby mesto Bratislava realizovalo a financovalo odklon koľajníc z areálu cintorína a medzinárodný výbor následne zabezpečí vybudovanie dôstojného memoriálu. V júli 1999 primátor Jozef Moravčík, riaditeľ medzinárodného výboru Abraham Romi

Cohn a predseda ŽNO Bratislava Peter Salner podpísali Memorandum o porozumení. Medzi jeho bodmi sa skrývala aj veta: „Všetky záležitosti, ktoré vyplývajú z tohto memoranda, týkajúce sa záležitostí halachy, sa postúpia na rozhodnutie rabínskeho výboru medzinárodného výboru a rozhodnutia rabínskeho výboru budú konečné.“

Mesto v krátkom čase vyriešilo byro-

kratické záležitosti a 27. novembra 2000 prešla tunelom prvá električka, ktorá obišla areál starého cintorína. 8. júla 2002, teda pred dvomi desaťročiami, slávnostne otvorili pre verejnosť nový Pamätník Chatama Sofera, vybudovaný podľa projektu Marina Kvasnicu a Jána Lukáča. Všetky práce prebiehali pod dohľadom mašgiacha Geršona Turma z Izraela, ktorý po celý čas dôsledne kontroloval dodržiavanie halachy.

Po desaťročiach v temnom podzemí majú rabíni dôstojné miesto posledného odpočinku, Bratislava sa chváli modernou dominantou, ktorá sa usiluje o zápis do Svetového kultúrneho dedičstva a našu komunitu hreje dobrý pocit...

PETER SALNER

IZRAEL: V zrcadle roku 1939

Narazí-li člověk na jméno Adolf Eichmann, těžko ho napadne, že by se o něm mohl dozvědět něco nového. Jeden ze strůjců a hlavní manažer holokaustu byl roku 1960 dopaden Mosadem v Argentíně, odvezen do Izraele, tam souzen a před 60 lety popraven.

Publicisté zpracovali materiály z Eichmannova procesu a vyšla řada knih analyzujících jeho život, osobnost i roli v holokaustu a nacistické hierarchii. Může přijít něco nového? A přece přišlo. V červnu vysílala izraelská televize Kan třídílný cyklus o Eichmannově doznání, jež učinil na novinářský mikrofon v roce 1956, v pocitu bezpečí. Zmíněný cyklus ony záznamy zpracoval v žánru hraného dokumentu pod názvem *Ďáblovo doznání: ztracené Eichmannovy nahrávky*. Už před televizní premiérou o tom psal Stuart Winer na webu The Times of Israel.

SLYŠÍTE EICHMANNŮV HLAS

V roce 1956 nizozemský novinář Willem Sassen, též nacista, který se uchýlil do Argentiny, Eichmannovi nabídl, že o něm, a především ve spolupráci s ním napíše životopisný materiál. Eichmann kývl, ale vymínil si, že je to jen pro výzkumné účely a nesmí vyjít před jeho smrtí. Pak hovořil upřímně a chodil k Sassenovi domů, kde vzniklo na 70 hodin nahrávek. Ty novinář přepisoval a dával Eichmannovi k autorizaci. Vzniklo tak 700 stran přešanoného textu, z nichž některé nesly rukopisné poznámky manažera holokaustu.

Do toho přišel květen 1960 a únos Eichmanna do Izraele. Sassen originální magnetofonové nahrávky zakopal na neznámém místě (později je předal Eichmannově rodině a nyní jsou v německém archivu v Koblenzi). Ohledně přepisů se už necítil vázán slibem, že mohou vyjít až po Eichmannově smrti, a prodal je americkému týdeníku *Life*. Ten jejich částí 28. listopadu 1960 otiskl s titulem *Vozil jsem je k řezníkovi* a se jménem Eichmanna coby autora.

Takto se přepisy dostaly i k izraelskému soudu s Eichmannem, ale mělo to háček.

Coby důkaz připustila obhajoba nanejvýš stránky s rukopisnými poznámkami samotného Eichmanna (ty ostatní by prý mohly být fabulované). To vše jsou dnes už jen historické či justiční detaily, jež nic nezměnily na vyznění procesu: na tom, že Eichmann byl uznán vinným ve všech bodech obžaloby, odsouzen k smrti a popraven.

Jenže nahrávky, o kterých je tu řeč, obsahují nemalou přidanou hodnotu. Protokoly z procesu s Eichmannem opakují jeho tvrzení, že byl jen malým kolečkem v mechanismu třetí říše, že ke genocidě šesti milionů Židů přispěl jen svým podí-

Snímek z televizního dokumentu *Ďáblovo doznání: ztracené Eichmannovy nahrávky*. V roli Eichmanna izraelský herec Eli Gorenstein (druhý zleva).

lem na jejich deportacích, tedy si připadá vinen jen z lidského hlediska, avšak právně nevinen.

Právě to však nahrávky vyvracejí. Zachycují, jak v pocitu bezpečí Eichmann říká: „Kdybychom zabili 10,3 milionu Židů, řekl bych s uspokojením: dobře, zničili jsme nepřítel. Pak bychom splnili svůj úkol. Ale tak tomu, k mé lítosti, nebylo.“ Jinými slovy, Eichmann litoval, že úkol splnili jen z 60 procent (myšleno šest milionů zavražděných z celkem 10,3 milionu evropských Židů). Vkládal do genocidy více osobního přesvědčení i emocí, než bylo obecně známo.

To vše historikové samozřejmě vědí. Ale dokument *Ďáblovo doznání: ztracené Eichmannovy nahrávky* to nabízí v dramaticky podobě široké veřejnosti. Snaží se o vysokou autenticitu. Takže byť v titulní roli vystupuje izraelský herec Eli Gorenstein, pro výsledek je „dabován“ autentickým hlasem Adolfa Eichmanna z 66 let staré magnetofonové nahrávky. Což je

něco, co by ocenilo nemálo televizních diváků i v Česku. Třeba se dočkáme.

NEZBLÁZNILI JSTE SE?

A teď se vraťme k číslům současné doby. Události, jejichž aktérem byl Eichmann, totiž stále ovlivňují i dnešek. Izraelský statistický úřad vydal ke Dni památky na šoa a hrdinství zajímavou bilanci, která umožňuje pohlížet na nacistické zločiny i perspektivou jejich dopadů na dnešní demografické poměry. Je to zrcadlo demografických poměrů z doby těsně před holokaustem a doby současné, tedy let 1939 a 2020. Přiblížil to Herb Keinon v listu *The Jerusalem Post*.

Roku 1939 tvořilo světovou židovskou populaci 16,6 milionu lidí. Koncem roku 2020 to bylo 15,2 milionu. Z toho plyne,

že k pouhému početnímu dorovnání toho, co napáchala šoa, zbývá doplnit ještě devět procent (ve skutečnosti více, protože počet lidí na Zemi roste). Z hlediska bilance Státu Izrael ale převažují plusy. Počet Židů na jeho území stoupl z 449 tisíc v roce 1939 na 6,9 milionu před rokem a půl. (Podle letošních údajů už žije v Izraeli 9,5 milionu lidí, z toho sedm milionů Židů, dva miliony Arabů a půl milionu „ostatních“.) Lze to vyjádřit i jinak. V roce 1939 žila na území dnešního Izraele tři

procenta světové židovské populace, v roce 1948 pak šest procent, ale dnes už ten podíl činí 45 procent.

Logicky se to odráží na poklesu diaspor. V roce 1939 bylo na světě 41 států, kde žilo 25 tisíc či více Židů, dnes jich je jen 17. V roce 1939 bylo 24 států, kde žilo více než 70 tisíc Židů, dnes jich je pouze deset. Keinon to shrnuje slovy: „Kdybyste svým prarodičům či praprarodičům v roce 1939 řekli, že o 83 let později bude centrem židovského světa a života Jeruzalém a Tel Aviv, a ne New York, Varšava, Budapešť či Londýn, mysleli by si, že jste se zbláznili.“

Pořadí zemí podle počtu v nich žijících Židů vyznívá takto: Za Izraelem (sedm milionů) jsou USA (šest milionů), Francie (445 tisíc), Kanada (393 tisíc), Británie (292 tisíc), Argentina (175 tisíc), Rusko (150 tisíc), Německo a Austrálie (po 118 tisících). I toto je součástí zrcadlového pohledu na rok 1939.

ZBYNĚK PETRÁČEK

VYCHOVATELKA ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Po covidové pauze Pavel Šporcl (49) zase koncertuje. Muzikanta jsme vyzpovídali na křtu knížky *Hančina cesta* Hany Sternlicht (92) a Alžběty Langové (44), z níž četl na akci úryvky. Odhalil přitom mnohé ze svého soukromí! „Co vás coby muzikanta přimělo k tomu přijmout nabídku číst úryvky z knížky *Hančina cesta* z období druhé světové války?“ „Myslím, že to nijak nesouvisí s profesí. Knížku by si ale měl přečíst každý, aby se dozvěděl nejen o Hančině cestě, ale i o celé té neskutečné době a strastiplných událostech, které musela Hanka

prožít. To jsou věci, které by se měly neustále připomínat.“ „Je vám tohle téma nějak více blízké?“ „My jsme jako rodina, pokud dobře vím, nic podobného nezažili. Moji rodiče se narodili ve válce, moje babička, která se dožila 101 let, mi občas něco říkala, ale naštěstí jsme v tomto ohledu opravdu žádné strastiplné věci nezažili. Vždy jsem se zajímal o to, jestli máme nějakým způsobem blízko k židovství, nebo jestli jsme dokonce Židé, a bylo mi vždy řečeno, nikoli. Nedávno jsem si ale nechal udělat test DNA a zjistil jsem, že od jednoho z rodičů tu židovskou DNA mám. Takže určitě moje láska, obdiv k židovství, Starému zákonu, k Izraeli jako takovému, kde se cítím vždycky velmi dobře, s tím nějak souvisí, vždycky mě to přitahovalo.“ (Pestrý svět, 1. 6.) ■ Jemnice připomněla členy jemnické židovské obce, která zanikla před 80 lety vinou nacistické perzekuce. „Většina židovských obyvatel města byla odvezena 22. května transportem z Třebíče do Terezína a dalších koncentračních táborů, kde zemřela. Vrátila se jen Jana Kohnová,“ řekla za Muzejní spolek Jemnice Jana Lochmanová. Památník židovským obyvatelům Jemnice vznikl v roce 2006. Stojí na místě, kde stávala synagoga. O jejím stržení rozhodla německá správa 2. června 1942. Památník zachycuje podobu synagogy a jména židovských obětí holokaustu. Nyní k nim přibyla

také jména jemnických bratrů židovského původu, kteří se rozhodli podobně jako řada dalších Čechoslováků aktivně bojovat proti nacistické třetí říši. Leo Gutfreund, který se v Jemnici narodil v roce 1920, se účastnil bojů v severní Africe, byl první padlý československý voják u Tobruku. Jeho o šest let starší bratr Arnošt bojoval v československých jednotkách až do konce války, zemřel v roce 1997 ve Vídni. Historii židovské obce v Jemnici představila výstava ve vestibulu kulturního domu. Lidé si ji mohli prohlédnout do 2. června. Následně bude až do

září k vidění v jemnickém zámku. Předměty na výstavu zapůjčilo Židovské muzeum v Praze, Muzeum Vysočiny Třebíč a moravskobudějovický okresní archiv. (Náš region Dačicko, 2. 6.) ■ V České republice se objevila nová rasistická organizace. Vystupuje pod velkohubým názvem Národní odbojová rada. Na svých internetových stránkách slibuje: „Český národ bude jednou provždy osvobozený od nadvlády zrudných židů, kteří využívají Čechy pouze jako pracovní zvířata a k uspokojování jejich perverzních choutek. Sionistická židovská guerilla podvádí a korumpuje úplně všechno, zejména orgány činné v trestním řízení a soudy. Tyto instituce obsazují agenti izraelského státu, tedy MOSSADu. Následně se pak dopouštějí libovolné trestné činnosti, a to i vražd.“ Text, jímž tento článek začíná, stejně jako všechny další ukázky antisemitské tvorby, které se zde citují, prezentuje na internetu (mimo doménu.cz) neznámý autor, jenž vystupuje pod hlavičkou Národní odbojové rady. Své rasistické výlevy šíří veřejně přístupnou počítačovou sítí. (Týdeník Forum, 2. 6.) ■ Pokutu 15 tisíc korun po-

tvrdil včera brněnský krajský soud Hedvice Fiksově za vydání knihy popírající holokaust. Žena se marně bránila tím, že nesouzní s autorem ani jeho názory, navíc se prý od závěrů knihy distancovala. Odvolací soud potvrdil také trest 45 tisíc korun pro vydavatelství Bodyart Press, pod jehož hlavičkou byla kniha nabízena. Soud počínání Fiksově a její společnosti označil za popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy. Knihu Davida L. Hoggana *Mýtus 6 milionů* vydalo nakladatelství v počtu asi pět set kusů, podle Fiksově se většina prodala. V publikaci přitom zaznívají tvrzení o tom, že genocidu Židů nejde prokázat, neboť se nestala, jejich internace prý byla pouze bezpečnostní a podobně. Ženu a její vydavatelství potrestal už v lednu Okresní soud ve Zďáru nad Sázavou, verdikt ale napadla odvoláním jak Fiksová, tak státní zástupce. „Soud rozhodl v příkrém rozporu s trestním řádem a nevypořádal se se všemi okolnostmi případu. Před vámi sedí obžalovaná, vychovatelka z mateřské školy, která vydává knihy různého žánru. Tuto konkrétní publikaci pak vydala jen za účelem finančního prospěchu,“ tvrdil ženin advokát. (Právo, 15. 6.) ■ Ve čtvrtek 9. června uplynulo osmdesát let od transportu humpoleckých Židů do terezínského ghetta. „Dá se říct, že Kameny zmizelých jsou takové splacení dluhu našim spoluobčanům, kteří tady do roku 1942 žili a pak nenávratně zmizeli.

I oni tvořili Humpolec a jeho dějiny a nechceme, aby se na ně zapomnělo,“ uvedl Karel Kratochvíl, starosta města Humpolec. Deportaci humpoleckých Židů připomíná i venkovní výstava na Havlíčkově náměstí, která potrvá do 29. června. Kameny byly v Humpolci umístěny v Husově ulici před dům číslo 71. Akci pomáhal připravovat Vladimír Staněk, správce humpoleckého židovského hřbitova a odborník v této oblasti. „Prozatím jsme vybrali tuto rodinu, ale rádi bychom v budoucnu zavzpomínali i na další, a uctili tak jejich památku,“ doplnil Karel Kratochvíl. (Náš region Vysočina, 16. 6.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

RABÍN A KRITIK

Před **115 lety, 22. července 1907**, se v Brtnici u Jihlavy narodil **BARUCH (BENEDIKT) KURZWEIL**. Kurzweilův otec působil v Brtnici jako rabin, dědeček z matčiny strany byl rabinský učenec. Studium Tóry a Talmudu se věnoval i Baruch, soustavně četl i německá klasická díla a později se zajímal

Kritik Baruch Kurzweil, 60. léta. Foto archiv.

i o českou literaturu. Roku 1921 odjel studovat do ješivy ve Frankfurtu nad Mohanem. V Německu plně splynul s představiteli ortodoxního judaismu a kritiky sekulárního sionismu, tedy s obhájci názoru, že Tóra a její vyvolený národ stojí mimo historické kategorie. (Později právě toto Kurzweilovo pojetí „metahistorické“ židovské úlohy povede v sekulárním a bojujícím Státu Izrael k jeho pocitu odcizení a nepochopení.)

Roku 1928 začal studovat na univerzitě ve Frankfurtu, zabýval se německou literaturou, filosofií a historií. Obhájil doktorskou práci (1933, o Goethově *Faustovi*) a současně získal rabínskou smichu. Jako Žid už ale v Německu neměl žádné příležitosti a vrátil se na Moravu. V Brně získal práci na židovském gymnáziu, vyučoval zde náboženství a dle dochovaných svědectví se osvědčil jako vynikající pedagog. Když se nacistická hrozba rozšířila, rozhodl se odejít do Palestiny. Na Hebrejské univerzitě (HU) docházel na přednášky svého oblíbeného filosofa Martina Bubera, později začal sám přednášet a pokoušel se psát romány. Jako gesto odporu proti vyvražďování evropských Židů se zařekl, že už nebude používat němčinu a jeho zájem

se postupně přesunul k literární kritice a teorii, k hodnocení moderní hebrejské literatury.

Na HU nezískal stálé místo, a tak přijal jiné nabídky: nejprve učil na škole v Haifě a od roku 1956 na Bar-Ilanově univerzitě. Ještě za války začala Kurzweilova spolupráce s nezávislým deníkem *Haarec*, kam přispíval literárními kritikami, psal do něj až do své smrti, celkem publikoval přes 350 textů.

Po vzniku Izraele však často narážel: jeho nemilosrdné a přísné kritiky začínajících izraelských autorů byly přijímány téměř jako urážky národní cti nového státu, který pohlížel na literaturu ideologicky. Vnímali ji spíše jako způsob oslavy nezávislosti a hrdinství než jako umělecká díla. Odpůrci jeho vtipných, ale jízlivých výpadů mu vyčítali, že se chová jako hebrejský Karl Kraus, že si užívá úderů proti neúspěšným, že rád přehání. Jeden rabin napsal, že Kurzweil hodnotí hebrejskou literaturu standardy evropské literatury (což ovšem mýlil jako výčítku). Kurzweil, který nebyl členem žádných politických stran ani literárních spolků, se bránil: skutečný kritik musí odporovat lidovému vkusu, musí citlivě reagovat na faleš a rutinu, přijímat jen to, co je autentické.

Jako profesor byl mezi studenty oblíbený, jeho kurzy byly nabitě. Miloval dobré víno a hudbu; stal se předsedou „tajné společnosti“ pro restauraci habsburské monarchie, prý do ní rád uváděl nové kolegy. Postupně vyšlo pět svazků jeho kritických esejů zabývajících se moderními hebrejskými autory, od Chajima Bialika, Šaula Černichovského, Achada ha-Ama po Šmuela Agnona, jehož velmi obdivoval a napsal též doporučení na jeho nominaci na Nobelovu cenu za literaturu. Roku 1964 získal Baruch Kurzweil Bialikovu cenu.

Ve druhé půli šedesátých let vyšly další sbírky jeho kritických textů, které se dotýkají základních rolí a poslání literatury. Jeho zásadovost Kurzweila čím dál víc odcizovala okolí. Trpěl depresemi. Zemřel před **50 lety, 24. srpna 1972** vlastní rukou. Jeho význam jako jedinečného znalce a kritika moderní hebrejské literatury zůstává nepřekonan.

GUTFREUNDOVA BABIČKA

Roku 1920 byla u příležitosti stého výročí narození Boženy Němcové vypsána umělecká soutěž na její portrétní sochu v Ratibořicích. Zvítězil návrh Otty Gutfreunda, sousoší *Babička s dětmi*, předložený mimo soutěž, autorem architektonické úpravy a umístění pomníku byl prof. Pavel Janák.

Gutfreund, narozený roku 1889 v židovské rodině ve Dvoře Králové, se proslavil jako průkopník moderního sochařství, vycházejícího z expresionismu a kubismu (připomeňme jeho sochy *Úzkost*, *Don Quijote* či *Job*). Jeho dílo však mělo i druhou polohu – oficiální zakázky z let 1921–1922. Kromě pomníku pro Ratibořice to byly reliéfní vlys *Návrat legií* pro průčelí budovy Legiobanky v Praze navržené architektem Gočárem, socha prezidenta Masaryka pro Hradec Králové, návrh mincí či logo pro Škodovy závody.

Základní kámen k pomníku byl položen 25. července 1920, poklep při velké národní pouti provedl spisovatel Alois Jirásek. Slavnostní odhalení se konalo **před sto lety, 9. července 1922**. Zúčastnily se ho zastupující lidé, spolky, legionáři, sokolstvo, hasiči, skauti a další. Přijela řada osobností, nechyběla vdova po Jaroslavu Němcovi, nejmladším synu spisovatelky. Slavnostní řeč při odhalení pomníku pronesl univerzitní profesor Albert Pražák.

Sousoší v Ratibořicích se nejlépe pozoruje z dálky, z aleje od Viktorčina splavu a Starého bělidla: skupina se vynořuje postupně na cestě od Ludrova mlýna, jako by nám přicházela naproti. Z blízkosti působí postavy statictější. Sochař však zachytil zvědavý pohled dětí k nebi, neboť na něm dle babiččina návodu právě hledají své hvězdy.

Stoletá *Babička s dětmi* od O. Gutfreunda. Foto am.

Pokud byste se do Ratibořic v létě vypravili, vzpomeňte si na autora pomníku. **OTTO GUTFREUND** pět let po jeho dokončení tragicky zahynul, když se koupal ve Vltavě poblíž pražského Sřeleckého ostrova. Stalo se to **před 95 lety, 2. června 1927**. (am, o B. Kurzweilovi s použitím textu Jamese S. Diamonda.)

Martin C. Putna (ed.)

MODLITBY ČESKO-ŽIDOVSKÉ

■ Rusista a literární historik a kritik Martin C. Putna se tématu duchovních básní v české literatuře věnuje dlouhodobě: sestavil již *Skoro modlitby* Karla Čapka a *Magorské modlitby* Ivana Martina Jirouse. Nový svazek obsahuje texty českých spisovatelů do roku 1945. Hlavními autory knihy jsou Jiří Langer a Jiří Orten, kteří dle editora „představují dva póly židovství a češství, literatury a víry“. *Modlitby česko-židovské* jsou uspořádány podle židovského liturgického roku, k jednotlivým svátkům jsou přiřazeny texty duchovní povahy ladící tématem či náladou. V první desítku (minjanu) jsou kromě Ortena a Langera zařazeny úryvky z děl dalších česko-židovských autorů, od obrozence S. Kappera, přes R. Weinaera, Fr. Gottlieba po V. Fischla, E. Hostovského a Ortenovy druhy (H. Bonna, Fr. Schulmanna a J. Lederera). Druhou desítku tvoří úryvky z děl těch, „kdo se s židovskou zbožností rozešli, a přece v nich pracuje“, či těch, kteří neměli židovské kořeny, ale o židovskou historii, literaturu a judaismus měli zájem. Do tohoto minjanu editor zařadil: J. Vrchlického, J. Zeyera, A. Jirásku, I. Olbrachta, J. Weila, J. Seiferta, L. Fukse, M. Balabána. A řadí se k nim i M. C. Putna, který tuto knihu věnoval kantorovi Ladislavu Moše Blumovi (který ho v době komunismu tajně učil hebrejsky) a přispěl do ní několika vlastními překlady starých hebrejských básní (novými verzemi překladů Jiřího Langera). Svou knihu představil v červnu v Maiselově synagoze. Na dotaz, která modlitba českých autorů by mu byla nejbližší, odpověděl: „Asi ta od Karla Poláčka: ‚Pane Bože, když jsi tak hodný na cizí, proč nemůžeš být hodný na mě?‘“

Vydalo nakladatelství Biblion v Praze roku 2022. Malý formát, 304 stran, doporučená cena 329 Kč.

Karel Vošta

ŽIDÉ NA CHÝNOVSKU

■ Doplněné vydání knihy *Židé na Chýnovsku* s podtitulem *Nástin historie venkovského židovského obyvatelstva v 16.–20. století* je pokusem o podrobné zpracování dějin židovské komunity s centry v Radenině a Chýnově na Táborsku a dotýká se i náboženských obcí se středisky v blízkých vsích Choustníku a Babčicích. Zároveň je jakousi stručnou exkurzí do historie Židů v českých zemích jako takových, proto každý oddíl knihy začíná pro uvedení do kontextu nadregionální části. Text se dotýká i témat, která dosud nejsou příliš zpracována. Autor není profesionální judaista ani historik, ale regionální badatel s prak-

KNIHY VÝSTAVY

UDÁLOSTI

tickými zkušenostmi s prameny. Je rovněž správcem židovského hřbitova.

Vydáno z vlastních prostředků a z drobných příspěvků dárců. Rozsah: 377 stran. K dostání je v internetovém obchodě vydavatelství Knihovnička.cz na adrese <http://www.eshop.librix.eu/>. Cena 393 Kč.

Philippe Sands

NÁVRAT DO LVOVA

■ Autor rekonstruuje osobní a intelektuální genezi dvou mužů, kteří stáli u zrodu myšlenky, jak definovat genocidu a zločiny proti lidskosti. Aniž by o sobě věděli, Hersch Lauterpacht a Rafael Lemkin studovali na téže univerzitě u stejných profesorů ve Lvově, někdejší významném kulturním centru Evropy. Sands přibližuje, jak tváří v tvář zvěrstvům hitlerovského Německa vznikl ojedinělý právní koncept, a líčí přípravu a průběh norimberského procesu.

Kniha je zároveň rodinnou kronikou a připomínkou pozoruhodného příběhu autorova dědečka Leona Buchholze, který manévroval Evropou ve stínu nacistického vraždění. Stejně jako v předchozí knize *Krysi roky* se Sandsovi znovu podařilo propojit velké dějiny s konkrétními lidskými osudy a vrátit jména a tváře konkrétním obětem i jejich katům.

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2022 (2. vydání). Z angličtiny přeložil Martin Pokorný. 624 stran, dop. cena 597 Kč.

Yaffa Eliach

CHASIDSKÉ PŘÍBĚHY Z DOBY HOLOKAUSTU

■ Chasidské příběhy a osudy z doby holokaustu zapsala autorka Yaffa Eliach na základě přímých svědectví a skutečných zážitků osob, které zasáhla katastrofa holokaustu. Chasidské se povídky jmenují nejen proto, že v nich většinou vystupují východoevropští chasidé, ale také proto, že se do nich zasahuje mysterium pro chasidy nejvýznamnější: Boží zásah, zázrak, nadpřirozené jednání, nebo jen prostá lidská odvaha, přátelství, oddanost a víra, že přežijí. Hlavní postavy osmdesáti devíti příběhů reagují na okolní svět a utrpení svým vlastním, specifickým způsobem: pohledem chasida, jenž věří v zázrak a tím reaguje na ukrutnosti, které ho obklopují.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2022. Z angličtiny přeložil Jakub Schwab. 220 stran, dop. cena 340 Kč, v e-shopu nakl. 300 Kč.

ZEMŘEL JAROMÍR VOGEL

(5. 11. 1943 – 2. 6. 2022)

Dne 2. června zemřel hudební skladatel, producent a známý propagátor židovské hudby Jaromír Vogel. Narodil se roku 1943 v muzikantské rodině, od sedmnácti hrál, zpíval, skládal písničky pro amatérské divadélko malých forem Frmol, v divadelní kapele přijal i roli kontrabasisty.

Po vojně založil řadu tanečních a jazzových kapel, mezi jinými i monumentální čtyřicetičlennou rockovou kapelu Heaven's Angels. Za komunistického režimu se nedostal na státní konzervatoř, a tak studoval dirigování a skladbu na Lidové konzervatoři (současná Konzervatoř a Vyšší odborná škola Jaroslava Ježka), poté soukromě skladbu u Jana Zdeňka Bartoše. Na vysokou školu se dostal až po pádu režimu, nikoli však jako žák, ale jako profesor.

Věnoval se scénické a filmové hudbě (mj. k filmu *Píseň o lítosti*, k pohádkám, televizním inscenacím), interpretaci a aranžmá renesanční hudby, jazzové muzice, v posledních desetiletích komponoval skladby s biblickou starozákonní tematikou. Na objednávku pražské židovské obce napsal např. *Juditinu píseň*, která zazněla při znovuotevření Pinkasovy synagogy. V září roku 2001 se na hudebním festivalu Nekonvenční žižkovský podzim uskutečnila premiéra orchestrálních skladeb *Jom kipur* a *Sarah* v provedení souboru Virtuosi Pragenses. Pro další ročníky tohoto festivalu napsal několik dalších skladeb, které uvedl orchestr Šarbilach, jež založil. Repertoár orchestru zahrnoval Vogelovu autorskou hudbu v židovském stylu, ale také úpravy lidových židovských melodií. V roce 2006 se ve Smetanově síni pražského Obecního domu uskutečnila světová premiéra díla *Missa Ecumenica* (pro sólisty, dětský sbor, smíšený sbor, symfonický orchestr, etnické nástroje, malý vojenský dechový soubor a recitaci), syntéza latinských a pravoslavných liturgických textů s hebrejsky a česky zpívanými žalmy, gospelem, instrumentální a etnickou hudbou.

V drobných rolích ho lze vidět v několika českých filmech (*Jára Cimrman, ležící, spící* ad.)

Během deseti ročníků mezinárodního festivalu židovské hudby Mažif (Malý židovský festival), který (stejně jako spolek Musica judaica) založila a vedla jeho manželka Blanka Vogelová, se každoročně uskutečnila premiéra jeho nově napsané symfonie. Blanka Vogelová zemřela před dvěma měsíci, 6. dubna, a podle slov jeho přátel, bolest nad jejím odchodem skladatel nedokázal překonat. (am)

KOSMICKÉ VZTAHY

■ Do poloviny července potrvá v pražské galerii Etcetera v Hradební ulici 3 výstava obrazů Aleše Veselého nazvaná *Kosmické vztahy*. Vystaveny jsou objekty a expresivní kresebné záznamy akrylovými barvami na papír, jež Veselý nazýval „kresbo-malbami“ a v nichž se projevuje autorovo svébytné pojetí univerza. Otevřeno je út–pá, 13–18 hodin.

BOSKOVICE: 30. ROČNÍK

■ Multižánrový festival pro židovskou čtvrť, který pořádá Unijazz ve spolupráci s městem Boskovice, se letos koná již potřicáté, a to ve dnech **7.–10. července**. Festival tradičně láká nejen na pestrý program, ale i na jedinečné prostředí historického města. Program se odehrává v letním kině, na hradě, v židovské čtvrti, v zámeckém parku a v muzeu a zahrnuje koncerty, divadelní představení, filmové projekce, výstavy a instalace, čtení, přednášky a workshopy. Program naleznete na www.boskovice-festival.cz.

FESTIVAL V TŘEBÍČI

■ Ve dnech **15.–17. července** se v Třebíči před Zadní synagogou a v uličkách místní židovské čtvrti koná festival s názvem *Oživené židovské město Třebíč*. Jeho program zahrnuje koncerty klezmerových kapel, taneční vystoupení, výtvarné a řemeslné dílny, výstavy, přednášky, komentované projekce historických fotografií, divadelní představení, komentované vycházky a další. Viz www.mkstrebic.cz/ostatni/ozivene-zidovske-mesto.

TŘEBÍČ: ŠAMAJIM

■ V Třebíči se dále ve dnech **28.–30. července** koná 18. ročník Festivalu židovské kultury. I jeho program je rozmanitý: prohlídka židovské čtvrti, prohlídka židovského hřbitova s Tobiášem Smolíkem, přednáška o české stopě Adolfa Eichmanna, divadelní představení, ochutnávka židovské kuchyně a mnoho dalšího. Program viz: www.mkstrebic.cz/ostatni/samajim/.

STOPERSTEINE VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

■ V červenci se uskuteční položení Kamenů zmizelých v **Chrudimi (14. 7. od 17 hodin v Havlíčkově ulici čp. 91)** a v **Proseči u Skutče (15. 7. od 9 hodin u domu čp. 191)**.

■ V sobotu **16. 7. od 10 hodin** se koná bohoslužba v synagoze v **Luži** a v neděli **17. 7. od 14 hodin** se v **Luži** na náměstí zahájí poslední pokládání stolpersteinů v tomto městě. Na pietní slavnost přijedou i příbuzní obětí šoa z USA a Velké Británie.

KULTURNÍ POŘADY

Aleš Veselý: *Bez názvu II*, 1986; z galerie Etcetera.

ŽIDÉ V KROMĚŘÍŽI

■ Na pondělí **25. července** připravilo město Kroměříž program, který připomene místní židovskou historii. Akce *Židé v Kroměříži* začne odpoledne slavnostním odhalením čtyř nových Kamenů zmizelých ve Vrchlického ulici na paměť členů rodiny Herzovy. Následovat bude přednáška o historii židovství v Kroměříži v sále Klubu Starý pivovar a poté koncert kapely Simcha na nádvoří radnice a Klubu Starý pivovar. V průběhu dne bude na Komenského náměstí odhalen model Nové synagogy, kterou před 80 lety, v listopadu 1942, zbořili nacisté (dnes na jejím místě stojí Dům kultury). Program zakončí promítání filmu *Musíme si pomáhat* na radničním nádvoří.

Celý program je přístupný zdarma. Jako připomínku výročí zničení synagogy připravilo město ve spolupráci s Turistickým informačním centrem Kroměříž a Muzeem Kroměřížska novou turistickou vizitku s jejím obrázkem.

ON-LINE SLOVNÍK JUDAİK

■ Zájemci mají čerstvě k dispozici on-line výkladový slovník judaik *Judaica Index* (<https://judaicaindex.org/cz/o/>), který obsahuje na dvě stě rituálních předmětů. Kliknete-li na snímek předmětu, objeví se jeho stručná charakteristika, účel a informace, odkud pochází, a bibliografie, u některých je umístěno video s výkladem. Slovník je dostupný v 15 jazycích (včetně češtiny) a je doplněn o obrázky, videa a bibliografii a bude průběžně doplňován a aktualizován.

Projekt vznikl díky nadaci Rothschild Foundation Hanadiv Europe, která dlouhodobě podporuje zachování, dokumentaci a prezentaci judaik, židovských knih a ar-

chivů a snaží se nalézt cesty, jak tento historický, náboženský a umělecký materiál zpřístupnit širšímu publiku. Na slovníku spolupracovalo i Židovské muzeum v Praze.

NOVÉ VÝSTAVY NA MANHATTANU

■ Center for Jewish History (CJH) na newyorském Manhattanu v současné době nabízí několik dlouhodobých výstav. První z nich, kterou připravil Leo Baeck Institute, je věnovaná Terezínu a pod názvem *Last Stop Before the Last Stop: Theresienstadt, 1942–1945* přibližuje návštěvníkům zkušenost terezínského tábora: hlad, přelidnění, nemoci, posléze deportace na východ, což byla pro drtivou většinu „konečná stanice“. Činí tak prostřednictvím vzpomínek, fotografií, zápisníků a dalších artefaktů, které patřily terezínským vězňům a jsou uchovány ve sbírkách Leo Baeck Institute. Na webových stránkách institutu (www.lbi.org) lze vyslechnout besedu s přeživší ghetta Terezín Zuzanou Justman, která se konala při vernisáži. Mimo jiné upozorňuje na to, že s Terezínem jsou někdy spjaty mylné představy, že se tam Židům dařilo velmi dobře a navštěvovali koncerty a divadelní představení: „O kulturním životě vědělo jen malé procento z desítek tisíc vězňů; konal se v malých prostorách – na ubikacích, v části půdy, v podzemí, vešlo se tam málo lidí,“ připomíná Z. Justman.

Zároveň výstava přibližuje další internační a koncentrační tábory, které existovaly v různých zemích již od 19. století. Zmíněna je např. nucená internace Američanů japonského původu v období druhé světové války i současné koncentrační tábory v Číně, kde jsou vězněni ujurští muslimové. Expozice potrvá do konce listopadu 2022.

Další výstava *Invited to Life: Holocaust Survivors in America* obsahuje černobílé velkoformátové fotografie mladého amerického tvůrce B. A. Van Siseho. Ten zachytil portréty přeživších holokaustu v USA, jež vypovídají nejen o různorodé zkušenosti emigrantů, ale jsou také působivým uměleckým dokumentem o připomínání minulosti.

Poslední novinku připravili kurátoři YIVO Institute for Jewish Research. Jmenuje se *Am Yisrael High: The Story of Jews and Cannabis* a odhaluje vztah Židů ke konopí napříč staletími. Výstava poukazuje na historické kořeny a širší souvislosti užívání marihuany pro medicínské i rituální účely v Talmudu a rabínských textech až po současnost a vědecký výzkum konopí v Izraeli a USA. V této drobné, ale atraktivně pojaté expozici nalezneme např. fotografie Allena Ginsberga, který v šedesátých letech 20. století v New Yorku stál v čele demonstrací za legalizaci marihuany.

Monika Hanková, New York

FEDERACE ŽO V ČR HLEDÁ KANDIDÁTY NA ŘEDITELE ŽMP

Federace židovských obcí v ČR hledá kandidáty na funkci ředitele/ředitelky Židovského muzea v Praze.

V říjnu 2022 uplyne funkční období současného ředitele Židovského muzea v Praze (ŽMP). Pro správní radu ŽMP to znamená vybrat a jmenovat ředitele/ředitelku (dále jen ředitel) pro další pětileté funkční období, které může být dále prodlouženo.

Federace židovských obcí v ČR (FŽO) jako jeden ze dvou zakladatelů ŽMP má právo navrhnout správní radě ŽMP kandidáty na funkci ředitele ŽMP. FŽO správní radě ŽMP navrhne kandidáta nebo kandidáty na základě následujícího řízení.

Písemné přihlášky uchazeči doručí nejpozději do **17. srpna 2022** osobně nebo poštou na adresu: **Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, Praha 1, 110 00**, nebo elektronicky na sekretariat@fzo.cz. **Minimální předpoklady pro výkon funkce (dle stanov ŽMP):**

- občanská bezúhonnost,
- ukončené vysokoškolské vzdělání,
- nejméně čtyřletá praxe ve vyšší manažerské (řídící) funkci,
- aktivní znalost angličtiny, případně dalších jazyků (hebrejšтина výhodou),
- publikační, přednášková a veřejná činnost s židovskou tematikou,
- doporučení relevantních osob a institucí.

Další požadavky:

- odborná znalost záležitostí spadajících do působnosti ŽMP, všeobecný kulturní přehled,
- znalost prostředí židovských komunit v ČR a jejich aktivit při péči o židovské kulturní dědictví,
- komunikativní, vyjadřovací a prezentační schopnosti a dovednosti v mluveném i písemném projevu v českém jazyce.

Náležitosti písemné přihlášky:

1) Souhlas se zpracováním osobních údajů: Zpracování osobních údajů se řídí Nařízením Evropského parlamentu a rady 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (dále jen „Nařízení“). Při zpracování osobních údajů postupuje FŽO v souladu s platnými právními předpisy Evropské unie a České republiky a v souladu se svými vnitřními předpisy upravujícími oblast ochrany osobních údajů.

a) Uchazeč poskytne písemný souhlas se shromažďováním, uchováním a zpracováním osobních údajů obsažených v přihlášce správcem FŽO (příp. členy prezidia

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

FŽO a zaměstnanci FŽO) pro účel stanovený níže. Tento souhlas bude udělen pro všechny poskytnuté údaje. Součástí prohlášení bude písemný souhlas uchazeče s poskytnutím všech dodaných dokumentů správní radě ŽMP. Souhlas bude zároveň obsahovat prohlášení, že uchazeč si je vědom svých práv podle čl. 12–23 Nařízení a že všechny poskytnuté údaje jsou přesné a pravdivé a jsou poskytovány dobrovolně.

b) Účel zpracování osobních údajů: v souladu s čl. 5 Nařízení jsou všechny údaje uvedené v tomto formuláři shromažďovány a zpracovávány zaměstnanci správce nebo členy prezidia FŽO výhradně pro účely zajištění tohoto řízení. Souhlas může uchazeč kdykoli odvolat v souladu s článkem 7 Nařízení, uchazeč může požadovat i vyřazení osobních údajů z evidence správce.

c) Prohlášení správce: Správce prohlašuje, že bude shromažďovat osobní údaje v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu a zpracovávat je pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromažďovány. Zaměstnanci správce nebo jiné fyzické osoby, které zpracovávají osobní údaje na základě smlouvy se správcem, a další osoby jsou povinni zachovávat mlčenlivost o osobních údajích, a to i po skončení pracovního poměru nebo práci.

2) Kopie dokladů o dosaženém vysokoškolském vzdělání (VŠ diplom, doklady o všech dalších získaných titulech) a kopie dalších dokladů prokazujících získané vzdělání, znalost cizích jazyků a další dovednosti (školení, certifikáty, atestace atd.). Originály dokumentů předloží uchazeč na vyžádání.

3) Motivační dopis.

4) Strukturovaný životopis s uvedením odborných znalostí a dovedností, dosavadní profesní kariéry, publikační činnosti a kontaktů na referenční osoby nebo instituce. Životopis musí mj. obsahovat doručovací adresu, kontaktní telefon a e-mailovou adresu uchazeče.

5) Stručná koncepce rozvoje a dalšího směřování ŽMP, která bude obsahovat krátkodobý a dlouhodobý výhled rozvoje ŽMP v rozsahu maximálně do 3 normostran. Dokument musí zohledňovat krátkodobé i dlouhodobé cíle v hlavních ob-

lastech řízení a činností ŽMP. Negativní výpis z rejstříku trestů předloží uchazeč na vyžádání.

Průběh výběru:

Po uplynutí lhůty k podání přihlášek je prezidium FŽO posoudí, případně vyzve uchazeče k doplnění údajů nebo pozve uchazeče k ústnímu pohovoru. Prezidium FŽO o návrhu kandidátů správní radě ŽMP ke jmenování na funkci ředitele ŽMP rozhodne do **9. září 2022**, návrh postoupí správní radě ŽMP a současně bude o svém rozhodnutí informovat všechny uchazeče.

Toto řízení může být kdykoli zrušeno nebo jakkoli změněno. *FŽO v ČR*

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Exkurze Krajina:** Cílem exkurze Krajina, kterou absolvovali septimáni, bylo poznávat krajinu a různé její prvky a zanechat v ní pozitivní stopu. Studenti strávili tři dny u řeky Doubravy poblíž Chotěboře. První den pracovali na židovském hřbitově v Habrech. Čistili ho od vegetace tak, aby správce hřbitova Matana, a. s., mohl následně provést dokumentaci všech náhrobků, která dosud nebyla kompletní. Studenti se dozvěděli něco o židovské i nežidovské historii Habrů. Ubytování a stravu štedře dotoval grant NFOH, za což bychom rádi poděkovali.

Druhý den se studenti věnovali fyzikálně biologickým průzkumům terénu okolí řeky Doubravy. Při fyzikálních experimentech využívali senzorové vybavení Vernier, které škola zakoupila z projektu Bader Philanthropies, Inc. Objevili rozličné larvy chrostíků s neuvěřitelnými schránkami, bohatě zastoupené druhy jepic, slávilky, kamomily, pijavky a vodní беруšky. Exkurze je pro studenty, kterým končí povinné přírodovědné vzdělávání na vyšším gymnáziu, určitým rozloučením s biologií, chemií a fyzikou.

■ **Taneční dílna Hej, Romale:** Studenti 8. Z a 3. G se zúčastnili dopolední hudebně-taneční dílny *Hej, Romale*, organizované Českou filharmonií a vedené Idou Kellarovou. V dílně se studenti spolu s žáky ZUŠ v Hradci Králové a za podpory pěti dětských členů romského sboru Čhavorenge naučili dvě romské písně v trojhlasu. Mohli si také volně zatančit na melodie romských čardášů a pod vedením taneční lektorky se naučit tzv. čapáš, něco mezi tancem a hudební hrou na vlastní tělo.

■ **Simulovaný soud:** Studenti septimy absolvovali simulovaný soud. Výborně se zhostili nejen rolí svědků, obžalovaného a poškozené, ale i obhájců, právních zástupců a soudců. Spravedlnost zvítězila, justiční omyl vyloučen.

■ **Lauderovy školy v Praze oslaví v září již čtvrtstoletí existence.** *ip*

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **júl** oslávia narodeniny: pán Juraj Alner – 85 rokov; pán Pavol Breiner – 60 rokov; pán Ivan Driapsa – 65 rokov; pani Eva Dugová – 78 rokov; pani Eva Engelová – 73 rokov; pani Ing. Agnesa Grossová – 76 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 84 rokov; pani Mgr. Soňa Ištvanová-Péterfi – 74 rokov; pani Zita Kurzová – 78 rokov; pani Katarína Melišová – 65 rokov; pán PaedDr. Ivan Pasternak – 78 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 86 rokov; pán Juraj Steiner – 76 rokov; pani Prof. Zuzana Sternová – 75 rokov; pán František Tepper – 75 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová – 76 rokov; pán RNDr. Eduard Ujházy – 76 rokov; pani Agneša Urbanová – 87 rokov, a pán Ing. Ján Wister – 75 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červenci** oslaví své narozeniny tito naši členové: pani Lea Burešová, nar. 14.7. – 13 let; pani Nicole Engelsmanová, nar. 31.7. – 51 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 84 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 34 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 50 let, pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 73 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 72 let; pan Yotam Kreiman, nar. 24.7. – 36 let; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 93 let, a pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 78 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslaví jubileum: pan Petr Chvátal – 49 let; pani Kamila Koprivová – 32 let; pani Irena Kubešová – 54 let; pan Lukáš Kypta – 43 let; pan PhDr. Michael Neuwirth – 64 let, a pan Alexander Shonert – 50 let. Přejeme jim vše dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** oslavují narozeniny tito naši členové: pan PhDr. Ivan Šedivý, nar. 22.7. – 65 let, a pan Tomáš Sommer, nar. 23.7. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **júl** oslávia narodeniny: pán Ing. Ernest Ackermann – 67 rokov; pani Agnesa Friedová – 70 rokov; pani Ilona Gregorová – 93 rokov; pán Peter Haber – 74 rokov; pani PhDr. Nadežda Lam-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

bertová – 78 rokov; pani Mgr. Eva Novotná – 74 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan – 71 rokov; pán Igor Rolný – 82 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová – 71 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalomon – 71 rokov. Prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví narozeniny tito naši členové: pan MgA. Daniel Hrbek, Ph.D., nar. 29.7. – 51 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 29 let; slečna Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 25 let, a slečna Linda Dorazilová, nar. 27.7. – 20 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narozeniny: pan Libor Běleš – 49 let; pan Karel Steiner – 69 let; pani Klára Tydlitátová – 37 let, a pan Ladislav Václavík – 69 let. Všem oslavencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavují narozeniny: pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 93 let; pani Niněl Bourová, nar. 28.7. – 83 let; pani Lidmila Bublová, nar. 23.7. – 95 let; pani Jana Fikart, nar. 28.7. – 95 let; pani Zdenka Freundová, nar. 23.7. – 91 let; pani Alena Herštusová, nar. 30.7. – 82 let; pani Ilona Homolková, nar. 23.7. – 88 let; pan Jan Jelínek, nar. 19.7. – 82 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 93 let; pani Lucie Ledererová, nar. 16.7. – 81 let; pani Hana Nermutová, nar. 12.7. – 97 let; pani Marta Neužilová, nar. 29.7. – 90 let; pani Hedvika Palečková, nar. 29.7. – 83 let; pani Annel Pavlásková, nar. 27.7. – 88 let; pan Zdeněk Pošusta, nar. 24.7. – 83 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 97 let; pani Mag-

daléna Stecherová, nar. 24.7. – 80 let; pani Hana Šmejkalová, nar. 14.7. – 75 let; pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 91 let, a pan Tomáš Tomášek, nar. 5.7. – 75 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 17. května zemřela ve věku 86 let pani Eva Herzová. Se zesnulou jsme se rozloučili 22. května v obřadní síni na Novém židovském hřbitově v Praze.

Zichrona livracha!

Dne 4. června zemřela ve věku 99 let pani Dagmar Friedová.

Zichrona livracha!

Dne 12. června zemřel ve věku 81 let pan prof. Ing. Petr Hebák, CSc.

Zichrono livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júl** sa oslavujú svoje narodeniny: pani MUDr. Soňa Bázlerová – 77 rokov; pán Ing. Peter Greguš – 71 rokov; pani Fani Izraelová – 76 rokov; pán Mgr. Ivan Kriššák – 44 rokov; pani Mgr. Petra Oláhová – 46 rokov, a pani Júlia Pešatová – 75 rokov. Oslávencom prajeme hlavne pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

S ľútosťou oznamujeme, že dňa 12. mája zomrel náš dlhoročný člen František Izrael vo veku 75 rokov. Rozlúčili sme sa s ním 15. mája na židovskom cintoríne v Michalovciach. Nech je jeho duša zviazaná v zväzku večného života.

Zichrono livracha!

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narozeniny: pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 65 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 76 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 90 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 58 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 72 let. Přejeme jim všechno nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červenci** oslaví narozeniny pani Lydie Schöpfová a slečna Magdalena Ťupková. Do dalších let jim přejeme pevné zdraví a stále dobrou náladu.

Ad mea veesrim šana!

ZNOVU K VOLBÁM

V červnu oznámil izraelský premiér Naf-tali Bennett, že jeho vláda končí a že Izrael čekají v říjnu další (od roku 2019 již páté) parlamentní volby. Široká koalice složená z pravicových, levicových i arabských stran vládla rok, poté co vystřídala dlouholeté pravicově-náboženské vlády premiéra Benjamina Netanjahua. Vláda měla od začátku velmi křehkou parlamentní většinu a na jaře o ni přišla rezignací několika poslanců. Poslední kapkou pak bylo neúspěšné červenové hlasování o prodloužení klíčového zákona pro židovské osadníky na Západním břehu. Ačkoli Netanjahuův Likud jeho prodloužení podporoval, z politických důvodů se rozhodl hlasovat proti. Právě odpor vůči Netanjahuovi byl v podstatě jediným pojítkem nesourodé koalice osmi stran. Do předčasných voleb povede zemi stávající vláda; Benneta ale vystřídá předseda nejsilnější koaliční strany Jair Lapid.

BEZ CEST DO POLSKA

Izraelské ministerstvo školství pozastavilo školní výlety do Polska. Žáci a studenti jezdili do země do bývalých nacistických koncentračních táborů, míst, kde mnohým zahynuli jejich příbuzní. Jako důvod uvedlo ministerstvo rozpory týkající se toho, co mohou izraelští učitelé dětem o historii šoa říkat s ohledem na zákon, který Polsko roku 2020 přijalo a jenž zakazuje hovořit o podílu Poláků na vyhlazování Židů.

KDE SE ŽIDŮM DOBRĚ ŽIJE

Na základě průzkumu veřejného mínění a politických dat sestavil londýnský Institute for Jewish Policy Research žebříček židovské kvality života. Svůj průzkum zaměřili na 12 zemí Evropské unie (včetně Velké Británie) s početným židovským společenstvím. Zkombinovali údaje získané z průzkumu mezi židovskou populací v těchto zemích a místní vládní strategii vůči židovským potřebám. Německo například figurovalo mezi úspěšným státy, pokud jde o vládní politiku, ale jeho skóre snížily výpovědi o tom, že se Židé v zemi necítí bezpečně. Naopak vláda V. Orbána má za sebou řadu antisemitských projevů, ale Židé se v Maďarsku dle průzkumu necítí špatně. Výsledky ukázaly, že nejlépe se Židům vede v Itálii, poté v Maďarsku, dále v Dánsku, Velké Británii, Rakousku, Nizozemsku, Švédsku, Německu, Španělsku, Francii, na předposlední místo se řadilo Polsko a na dvanácté místo Belgie.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Podle průzkumu se evropským Židům nejlépe žije v Itálii. Velká synagoga v Římě, foto L. Andronico.

ŽIDOVSKÉ ŽÁDOSTI ON-LINE

Papež František nařídil, aby se on-line zpřístupnilo 170 svazků s dokumenty, obsahujícími židovské žádosti o podporu během druhé světové války. Jedná se o 2700 složek korespondence, v nichž jednotlivci i židovské skupiny žádají od Vatikánu pomoc, aby unikli deportaci do koncentračních táborů nebo aby církve zasáhla ve prospěch jejich již deportovaných příbuzných. Tehdejšího papeže Pia XII. historici obviňují z toho, že za holokaustu nevyužil vlivu církve, aby se pokusil deportacím zabránit. Vatikán se brání, že papež pomáhal Židům tajně, nicméně zveřejňované žádosti dokazují, že většinu proseb ignoroval.

K HEBREJSKÉ UNIVERZITĚ

Ve videopromluvě k pedagogům a studentům Hebrejské univerzity v Jeruzalémě (HU) ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij prohlásil, že je vděčný za veškerou pomoc, kterou Ukrajině poskytuje Izrael, ale současně kritizoval izraelskou vládu, že se nepřipojila k protiruským sankcím. Studenty HU vyzval, aby se sna-

žili pomáhat bránící se Ukrajině dle svých sil a možností – potravinovými sbírkami, sbírkami léků a zdravotnických potřeb, psaním o ruské agresi na sociálních sítích. Na univerzitě našla útočiště řada ukrajinských odborníků a studentů.

Z UKRAJINY DO BRITÁNIE

Humanitární organizace World Jewish Relief uvítala novou vládní politiku Velké Británie, jež umožní, že do země může přicestovat na tisíce ukrajinských dětí, které kvůli válce nežijí s rodiči. Uprchlíci získají na základě žádosti a rodičovského souhlasu speciální víza, poté se jich ujmou židovské rodiny po celé Británii. Rodiny jsou vybírány tak, aby měly k dětem příbuzenskou či přátelskou vazbu nebo jsou pečlivě prověřeny. V dohodě mezi Ukrajinou a Velkou Británií se angažoval mj. lord Alfred Dubs, který sám přijel do Londýna z Československa jako šestileté dítě v jednom z kindertransportů.

LOVEC NACISTŮ

Americké ministerstvo spravedlnosti pověřilo Eliho Rosenbauma, aby vedl tým, který se bude zabývat identifikací ruských válečných zločinnů na Ukrajině a potrestáním viníků. Jedná se o případy, v nichž mají USA jurisdikci, například vraždy amerických novinářů. Rosenbaum působil od osmdesátých let minulého století v ministerském odboru zvláštního vyšetřování, který usvědčoval bývalé nacisty žijící v USA a řídil jejich deportaci ze země. V Americe je tak znám jako „lovec nacistů“, který dokázal vytrvalým pátráním v archívech nalézt stovky válečných zločinnů a jejich pomocníků. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace Ros chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2022.

Cena 30 Kč (1,20 €)